

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

DE BEZITSVORDERING MET ERFDIENSTBAARHEDEN ALS VOORWERP

De ontvankelijkheid van bezitsvorderingen, strekend tot het herstel van het rustig genot van erfdienstbaarheden, heeft steeds aanleiding gegeven tot felle betwistingen. Dikwijls kunnen die controversen in feite uitgevochten worden en heeft de rechter niet anders te doen, dan uit de feitelijke gegevens de juridische verhouding tussen de betrokken erfeigenaars te achterhalen, om in specie de bezitsvordering al dan niet ontvankelijk te verklaren. Er rijzen in dit verband evenwel vooral principieel vragen op, waarover de meningen verdeeld zijn.

De bezitsvorderingen kunnen, krachtens artikel 4 der Wet van 25 Maart 1876 op de bevoegdheid, slechts als voorwerp hebben: roerende goederen of onroerende rechten, die door verjaring kunnen verkregen worden. Anderzijds weten wij uit artikel 690 B. W., dat alleen zichtbare voortdurende erfdienstbaarheden, met uitsluiting van de andere servituten, door verjaring kunnen gevestigd worden.

Niettemin heeft de rechtspraak gestreefd naar een verzachting van deze beginselen, en voornamelijk betreffende het recht van overgang — dat altijd niet-voortdurend is — de ontvankelijkheid van de bezitsvordering voorgestaan, en dit zowel ten aanzien van het wettelijk als van het conventioneel recht van overgang.

De redenering van de rechtspraak vertrekt van de overweging, dat de niet-voortdurende erfdienstbaarheden door de wetgever als niet door verjaring verkrijgbaar werden beschouwd, omdat zij niet bestaan in een *toestand* van dienstbaarheid, die onloochenbaar te onderkennen is, maar in het *actueel gebruik* van het recht door de heersende erfeigenaar. Zo kan men nooit weten of de zgn. heersende erfeigenaar bij die gebruiksdaden steunt op een recht of enkel profiteert van het louter gedogen van zijn nabuur. Kortom, zegt men, die gebruiksdaden zijn precair en kunnen niet tot usucapio leiden (Planiol & Ripert, III, 956; Depage, VI, 622; Laurent, VIII, 129; Bourcart, Actions Possessoires, 128 en 146; Wodon, Possession, II, 478).

Men heeft hieruit afgeleid, dat de niet-voortdurende erfdienstbaarheden voor verkrijgende verjaring vatbaar zijn, telkens wanneer de precariteit of het vermoeden van tolerantie verdwijnt. Dit is, zegt men, het geval met de gebruiksmodaliteiten van een niet-voortdurende erfdienstbaarheid, die gevestigd is op de wet (Rép. Prat. D.B., V^o Possession, nr 267; Cass. 23-6-1881,

Pas. 1884, I, 48; Cass. 2-11-1899, Pas. 1900, I, 24; Vgr. Elsene, 31-1-1908, P.P. 1909, 460; Rb. Antwerpen, 3-7-1926, Pas. 1927, III, 15; Cass. 11-4-1935, Pas. I, 220; Rb. Mons, 21-11-1939, Pas. 1940, III, 101; Cass. 11-1-1945, Pas. I, 82; Cass. 23-11-1950, R.W. 1950-51, 827) op een titel (Rép. Prat. D.B., I.c., nr 264; Rb. Charleroi, 3-3-1877, Pas. III, 218; Vgr. Quevaucamps, 21-6-1877, Cl. en Bonj. XXV, 1089; Vgr. Laroche, 4-3-1904, J.J.P. 1905, 23; Vgr. Seraing, 7-12-1932, J.J.P. 1934, 114; Vgr. Beauraing, 212-12-1944, Pas. 1945, III, 56) of zelfs op een akte, die geen eigenlijke titel van vestiging uitmaakt, doch het bestaan van het recht onderstelt of enkel maar laat vermoeden (Cass. 4-10-1923, Pas. I, 476; Rb. Marche, 25-3-1933, Pas. 1934, III, 22). Men maakt nl. onderscheid tussen het vestigen van het recht der erfdienstbaarheid en van de plaats en wijze van uitoefening ervan: bij de niet-voortdurende erfdienstbaarheden moet het recht zelf door titel of bij de wet gevestigd worden, maar de uitoefeningsmodaliteiten kunnen door verjaring verworven worden. Onlangs nog werd die stelling in dit tijdschrift toegelicht door A. Rodenbach (*De verjaring met betrekking tot het recht van overgang*, in R.W. 1952-53, nr 24, pp. 998-999).

De Belgische jurisprudentie verkeert zichtbaar onder de invloed van de Franse leer en rechtspraak. In Frankrijk bestaat de bepaling van artikel 4 der Wet op de Bevoegdheid niet. De ontvankelijkheid van de bezitsvordering op niet-voortdurende of niet-zichtbare erfdienstbaarheden wordt er enkel bestreden op grond van artikelen 690 en 2232 B.W., zoals trouwens ten onzent het geval was vóór 1876. Zodra de precariteit van de uitoefening der niet-voortdurende of niet-zichtbare erfdienstbaarheden verdwijnt, neemt men er geredelijk de ontvankelijkheid der bezitsvordering aan.

Naar onze mening berust de in de Belgische jurisprudentie heersende opvatting vooral op een diepgaande verwarring tussen het wezen zelf van de wettelijke en de conventionele erfdienstbaarheden. De door het B. W. gebruikte terminologie werkt trouwens die verwarring in de hand. Het essentieel onderscheid tussen beiden is te vinden in het feit, dat de wettelijke erfdienstbaarheden (de natuurlijke erfdienstbaarheden inbegrepen) één der grondkenmerken van de erfdienstbaarheden missen, omdat zij niet zoals de conventionele erfdienstbaarheden aan een erf een uitzonderlijk voordeel en aan een ander erf een uitzonderlijke last bezorgen.

Hetgeen het B.W. onderbrengt onder de hoofdstukken « Wettelijke » en « Natuurlijke » erfdiensbaarheden, zijn rechten en plichten, inhacrent aan het statuut van ieder eigendom, of anders gezegd het normale gevolg van de nabuurschap. De dienstbaarheid van het ene erf tegenover het andere ontstaat pas, wanneer van de algemeen geldende regelen omtrent de nabuurschap wordt afgeweken, d.i. wanneer een conventionele erfdiensbaarheid wordt gevestigd.

Aldus betekent het conventioneel recht van dakdrop precies het tegenovergestelde van het wettelijke recht van dakdrop. Aldus bedoelt het conventioneel recht van uitzicht een inbreuk op de wettelijke regeling van het recht van uitzicht, enz. Dat men voor beide rechten dezelfde termen gebruikt, en ze bovendien allebei erfdiensbaarheid noemt, is hoogst hinderlijk in de praktijk.

Het onderscheid tussen wettelijke en natuurlijke « erfdiensbaarheden » enerzijds en de conventionele erfdiensbaarheden anderzijds heeft meer dan een academisch belang. Hun vestiging en ondergang is aan gans verschillende regelen onderworpen. De wettelijke en natuurlijke erfdiensbaarheden ontstaan enkel door de wet. De conventionele erfdiensbaarheden enkel door titel, door usucapio of door bestemming van de huisvader. De wettelijke en natuurlijke erfdiensbaarheden gaan enkel teniet, wanneer de toestand der erven zodanig gewijzigd wordt, dat hij niet meer beantwoordt aan de vereisten, die de wet vooropstelde voor het bestaan van de wettelijke « erfdiensbaarheid ». Zij gaan niet teniet door onbruik, in tegenstelling met de conventionele erfdiensbaarheden, omdat zij deel uitmaken van de algemeen geldende attributen van het eigendomsrecht, dat noch geheel noch gedeeltelijk door onbruik wordt uitgedoofd.

Hieruit volgt, dat de artikelen 690 en vlg. B. W. handelend over de vestiging van de erfdiensbaarheden, en de artikelen 703 en vlg. B. W. handelend over het tenietgaan der erfdiensbaarheden, enkel betrekking hebben op de conventionele erfdiensbaarheden. Al is zulks evident, des te meer omdat die artikelen voorkomen in het Hoofdstuk, dat de conventionele erfdiensbaarheden behandelt, toch laat de rechtspraak zich voortdurend verleiden om die regelen toe te passen op wettelijke of natuurlijke erfdiensbaarheden.

Wanneer men intendeend de wettelijke en de conventionele erfdiensbaarheden duidelijk van elkaar onderscheidt, dan kan men met zekerheid antwoorden op de vragen, die zich stellen in verband met de ontvankelijkheid der bezitsvordering op erfdiensbaarheden.

1. Bezitsvordering en wettelijke erfdiensbaarheden.

Ter vereenvoudiging weze vooraf gezegd, dat wij onder de term « wettelijke erfdiensbaarheden » meteen de natuurlijke erfdiensbaarheden begrijpen. Het kan in feite juist zijn te beweren, dat deze erfdiensbaarheden uit de natuurlijke ligging der erven ontstaan. Juridisch echter steunt de natuurlijke erfdiensbaarheid op de wet, omdat het alleen de wet is die bepaalt, welke natuurlijke verhouding tussen twee erven aan het een een recht verleent op het ander.

Wij zegden reeds, dat luidens de heersende opvattingen de wettelijke erfdiensbaarheden, wat hun uitoefeningsmodaliteiten betreft, voor usucapio vatbaar worden geacht. Deze mening werd reeds door Laurent (VIII, 102) bestreden ten aanzien van het recht van overgang, en Depage (VI, 603 en 624) veroordeelt in dit verband op nadrukkelijke wijze het onderscheid tussen de uitoefeningsmodaliteit en de erfdiensbaarheid zelf.

Wat het recht van overgang betreft, is alle twijfel

uitgesloten door de uitdrukkelijke voorschriften van de wet zelf, die niet enkel het recht op zich zelf, maar ook de plaats van uitoefening regelt. De overgang moet inderdaad genomen worden over de kortste afstand (artikel 683 B. W.) of op de minst schadelijke plaats (artikel 684 B. W.). Wanneer de toestand der erven gewijzigd wordt, zodanig dat een kortere of min schadelijke doortocht mogelijk wordt, dan zal de dienstbare erfeigenaar kunnen eisen, dat de oorspronkelijke ligging van de overgang door een nieuwe wordt vervangen, zelfs zo het recht sinds meer dan dertig jaar op dezelfde plaats werd uitgeoefend. De dienstbare erfeigenaar was immers gedurende die dertig jaar wettelijk verplicht overgang toe te staan, en wel op die plaats, die eveneens door de wet werd bepaald, namelijk over de toenmaals kortste of minst schadelijke afstand. Het feit dat de heersende erfeigenaar krachtens de wet zijn recht op een bepaalde plaats uitoefende, sluit usucapio van die ligging uit. Hij kan geen recht gevestigd hebben door dertigjarig bezit, omdat hij niet rechteloos optrad.

Anderzijds gaan leer en rechtspraak erover akkoord, dat de wijze van overgang (te voet, met paard en kar enz.) bepaald wordt door de exploitatiebehoeften van het ingesloten erf (Vgr. Doornik, 5-10-1923, J.J.P. 1924, 34; Vgr. Schaarbeek, 7-12-1923, J.J.P. 1924, 76; Vgr. Kontich, 15-6-1951, R.W. 1951-52, 186). De ingeslotenheid zelf mag trouwens niet absoluut opgevat worden; zij ook is afhankelijk van de exploitatiebehoeften van het betrokken erf: een bestaande uitweg naar de openbare weg, zo hij onvoldoende is voor de normale exploitatiebehoeften van het erf, neemt de ingeslotenheid niet weg. Een niet-ingesloten erf kan zelfs, enkel door het ontstaan van nieuwe uitbatingsmogelijkheden, plots ingesloten worden (Verbr. 5-10-1916, Pas. 1917, I, 236). De opvatting, als zou men een bepaalde uitoefeningswijze van de overgang door verjaring kunnen verwerven, wordt derhalve door dezelfde rechtspraak impliciet bestreden. Immers, indien het waar is, dat de omvang van het recht van overgang door de wet wordt bepaald, dan is het ook waar dat de beneficiaris van het recht door het genot van de wettelijk toegelaten uitoefeningswijze geen aanmatigende daad stelt, zodat usucapio onmogelijk is.

Indien de heersende erfeigenaar, bij overtreding van de wettelijke voorschriften terzake overgang genoot, bijv. op een andere plaats of op een andere wijze dan door de rechter werd vastgesteld, dan zou hij rechteloos optreden. Doch in zulk geval kan men niet meer spreken van een wettelijk recht van overgang, maar wel desgevallend van een conventionele overgang, die echter, niet voortdurend zijnde, in geen geval door dertigjarige uitoefening tot de vestiging van een recht zou kunnen leiden.

De onverjaarbaarheid der wettelijke erfdiensbaarheden blijkt ook uit andere voorbeelden. Wij kunnen stilzwijgend voorbijgaan een hele reeks van verbodsbepalingen (recht van uitzicht, vensters, lichten en openingen, recht van dakdrop, voorgeschreven afstand voor afsluitingen, beplantingen, enz.) het statuut van de gemene afsluitingen, het recht van afpaling, het recht van afsluiting, enz... Niemand zal hiermee usucapio in verband brengen omdat de zgn. dienstbaarheid in deze gevallen negatief of wederzijds is. Er zijn meer sprekende voorbeelden.

Het recht om doorschietende wortels weg te hakken of om overhangende takken te doen afsnijden is door artikel 37 Veldwb. uitdrukkelijk onverjaarbaar verklaard.

Het recht om gemene bomen op de scheidslijn der erven te doen uitroeien is eveneens onverjaarbaar. Artikel 34 Veldweth. laat toe dat gemene bomen op

de scheidslijn geplant worden, maar voorziet meteen dat hun uitroeiing door de betrokkene eigenaars wederzijds mag gevorderd worden. Het planten was niet wederrechtelijk, dus kan usucapio niet intreden.

Het recht van afstand van de gemene muur, het recht van aanbouw tegen deze muur, het recht van verhoging en verbreding, van overname der gemeenschap en van gemeenmaking in steden en voorsteden (artikelen 656 tot 663 B. W.) zijn uiteraard onverjaarbaar. De nabuur is niet verplicht een positieve daad te stellen om de rechten te handhaven die de wet hem in dit opzicht verleent, maar hij kan evenmin door het uitoefenen van die rechten gedurende dertig jaar zich een uitgebreider recht verschaffen dan de wet voorziet. In artikel 657 vinden wij dit uitdrukkelijk terug. Gaat de buurman zijn wettelijk recht te buiten, dan zou hij door usucapio een conventioneel recht kunnen vestigen, maar niet de uitoefeningswijze van een wettelijke erfdiensbaarheid.

De wettelijke erfdiensbaarheden tot openbaar nut zijn alle onverjaarbaar. Sommige ervan (deze ten voordele van electriciteitsenergie, telegraaf en telefoon) houden juridisch zelfs geen bezitsaanmatiging in, zodat usucapio zeker is uitgesloten. Wat betreft de erfdiensbaarheid van rooilijn in de stadswegen, heeft de wet een vervaltermijn voorzien, binnen dewelke het College van Burgemeester en Schepenen der gemeente over de ingediende bouwaanvragen moet beslissen. Dit wettelijk verval kan wel in specie het bouwverbod doen verdwijnen, maar dan krachtens de wet en niet door usucapio.

Het afvloeiingsrecht (artikel 640 B. W.) kan niet door verjaring, wat plaats of uitoefeningswijze betreft, gereguleerd worden. De afvloeiing moet « buiten 's mensen toedoen » en « natuurlijkerwijze » gebeuren zegt de wet zelf. De heersende erfeigenaar mag geen werken uitvoeren, waardoor de erfdiensbaarheid verzwakt wordt. Usucapio kan derhalve enkel intreden door inbreuk op artikel 640, waardoor dan niet een bepaalde uitoefeningswijze van het wettelijke afvloeiingsrecht wordt gevestigd, maar een nieuw en conventioneel recht, bijaldien zichtbare werken het bestaan ervan uitwijzen.

Het beschikkingsrecht over een waterbron kan vooreerst worden beperkt door een recht van gebruik ten behoeve van naburen, dat door titel of verjaring werd verkregen (artikelen 641 en 643 B. W.). De tekst van het B. W. is al te duidelijk, opdat men aan de aard van de hier bedoelde verjaring zou kunnen twifelen: het recht van de broneigenaar wordt niet beperkt door de uitdovende verjaring, maar door de verkrijgende verjaring in hoofde van derden. Het recht van deze derden is een conventioneel recht, al wordt er in het B. W. over gesproken, want in elk geval zou het door titel, door verjaring of door bestemming van de huisvader kunnen gevestigd worden. Een tweede beperking is het feitelijk bestaan van waterbehoeften in het dorp of gehucht. Wanneer de bewoners van dit dorp en gehucht geen recht van gebruik op de waterbron verworven door titel of verjaring, genieten zij niettemin van het gebruiksrecht mits vergoeding. Hier steunt hun recht op de wet, maar het is weerom onverjaarbaar. Het bestaan van de waterbehoefte kan ten alle tijde ingeroepen worden, en een dertigjarige niet-uitoefening van het wettelijk recht kan dit niet uitdoven.

De erfdiensbaarheden van waterleiding en van steun, voorzien door artikel 15 en vlg. Veldweth., laten evenmin enige usucapio toe. Hun ontstaan en uitoefeningsmodaliteiten zijn in elk geval afhankelijk gemaakt van de toelating van de rechter. Een uitoefening, bij overtreding of ontstentenis van een ge-

rechtelijke beslissing, kan dan weerom slechts aanleiding geven tot het tot stand komen van een conventionele erfdiensbaarheid.

Uit dit overzicht blijkt dat de wettelijke erfdiensbaarheden door verjaring noch ontstaan, noch teniet gaan. De afwijkingen op deze regel, die de rechtspraak zich veroorlooft ten aanzien van het recht van overgang, kunnen derhalve niet verantwoord worden, — tenzij men de wet wijzigt. Bezitsvorderingen met wettelijke erfdiensbaarheden of hun uitoefeningsmodaliteiten als voorwerp kunnen daarom nooit ontvankelijk verklaard worden.

2. *Bezitsvordering en niet voortdurende of niet-zichtbare conventionele erfdiensbaarheden.*

Ten opzichte van de conventionele erfdiensbaarheden maakt de wet zelf in artikel 708 B. W. onderscheid tussen het verlies van de uitoefeningswijze en het verlies van de erfdiensbaarheid op zich zelf, door de uitdovende verjaring. Dit onderscheid mag logischerwijze ook toegepast worden op de verkrijgende verjaring (Fr. Cass. 29-1-1880, D.P. 1880, I, 752). In tegenstelling met wat we zegden over de wettelijke erfdiensbaarheden, zal de conventionele erfdiensbaarheid op meer dan één rechtsgrond kunnen steunen: het recht zelf kan door titel gevestigd zijn, en de uitoefeningsmodaliteiten kunnen hun oorsprong vinden in usucapio of zelfs bestemming van de huisvader.

Waar iedereen aanneemt, dat de niet-voortdurende of niet-zichtbare erfdiensbaarheden slechts door een titel kunnen gevestigd worden, werd door de rechtspraak doorgaans geoordeeld (cfr. supra) dat de uitoefeningsmodaliteiten van die erfdiensbaarheden voor usucapio vatbaar zijn. Op die wijze kon de bezitsvordering op een onrechtstreekse wijze het bezit van de erfdiensbaarheid zelf beschermen.

Wij menen dat een verschillende beoordeling geboden is, naarmate men te doen heeft met modaliteiten, die strijdig zijn met de titel van vestiging, of met die gevallen, waar de titel de modaliteiten niet of onduidelijk heeft geregeld.

De uitoefening op een andere wijze of plaats, dan deze uitdrukkelijk bepaald door de titel van vestiging der niet-voortdurende of niet-zichtbare erfdiensbaarheid, brengt geen usucapio met zich. Zulke genotswijze wijst immers op het bestaan van een nieuwe erfdiensbaarheid, die haar vestigingsgrond slechts in een nieuwe titel kan vinden, omdat zij op haar beurt onzichtbaar of niet-voortdurend is. Aldus zal het gebruik van een overgang met kar en paard, wanneer de titel enkel de overgang te voet toeliet, niet door usucapio, maar enkel door een nieuwe titel kunnen verkregen worden.

Wanneer integendeel de titel onduidelijk is of niets vermeldt omtrent de uitoefeningsmodaliteiten der niet-voortdurende of niet-zichtbare erfdiensbaarheid, dan brengt een bepaalde genotswijze geen nieuwe last en dus geen aparte erfdiensbaarheid met zich, vermits zij kan steunen op de titel van vestiging der erfdiensbaarheid zelf. De precariteit van de gebruiksdaden kan hier niet worden ingeroepen, hetgeen de weg openstelt voor usucapio.

Wij moeten echter opnieuw onderscheid maken tussen de modaliteiten die de vorm, de frequentie of de plaats van de uitoefening betreffen. Opdat usucapio kunne intreden, moet de bezitter immers daden gesteld hebben, die een aanmatiging betekenen ten nadele van het lijdend erf; dat aanmatigend karakter moeten wij terugvinden in de uitoefeningsmodaliteit zelf, opdat deze, in acht genomen dat de erfdiensbaarheid door titel is gevestigd, met usucapio zou kunnen verworven worden.

geworpen door verweerster Depreter en gegrond op het te laat indienen van de voorziening :

Overwegende dat krachtens de bepaling van artikel 318 van het Belgische Burgerlijk Wetboek, welk artikel in onderhavig geval toepasselijk is, de rechtsvordering tot ontkenning van het vaderschap wordt ingesteld tegen het kind, vertegenwoordigd door een voogd ad hoc, en behandeld in aanwezigheid van de moeder;

Overwegende enerzijds dat, al is het kind, waarvan de wettigheid het voorwerp van het geschil is, de hoofdtegenstander van de aanlegger tot ontkenning van het vaderschap, de moeder desalniettemin belang heeft bij het geschil, vermits zij tegelijkertijd haar eigen staat en die van haar kind dient te verdedigen;

Overwegende anderzijds dat blijkens de aan het Hof onderworpen stukken aanlegger vóór het Hof van Beroep tegen verweerster geconcludeerd heeft ten einde ontvankelijk en gegrond te horen verklaren de vordering tot ontkenning van het vaderschap; dat verweerster bij conclusiën de ontvankelijkheid en subsidiair de gegrondheid dezer vordering heeft betwist;

Overwegende dat uit deze beschouwingen blijkt dat verweerster, in strijd met hetgeen aanlegger in zijn memorie van wederantwoord staande houdt, vóór de rechter over de grond partij in het geschil was;

Overwegende dat, aangezien verweerster het thans bestreden arrest heeft doen betekenen bij een in Belgisch Congo op 8 November 1950 opgemaakt exploit, waarvan een kopie de 9de November 1950 tegelijk met een kopie van het arrest onder aangetekende omslag werd opgestuurd naar aanleggers woonplaats te Antwerpen, de termijn waarover aanlegger beschikte om zich tegen verweerster te voorzien, bij in België opgemaakt exploit, tien maanden bedroeg ingaande op 9 November 1950 (wet van 25 Februari 1925, art. 27);

Overwegende dat, nu de voorziening pas op 7 April 1952 ter griffie van het Hof is nedergelegd, zij niet-ontvankelijk is;

II) Over de ontvankelijkheid van de voorziening, ingesteld tegen verweerder Piette qualitate qua :

Overwegende dat vermits het geschil onsplitsbaar is tussen verweerders, de niet-ontvankelijkheid van de tegen verweerster Depreter ingestelde voorziening die met zich brengt van de voorziening tegen verweerder Piette qualitate qua;

Dat aanlegger door binnen de wettelijke termijn geen voorziening in te stellen tegen verweerster het arrest kracht van gewijsde heeft laten erlangen ten gunste van dezelve, en bijgevolg wegens de onsplitsbaarheid des geschils, insgelijks ten gunste van verweerder;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten en tot een vergoeding van 150 frank jegens elk der verweerders.

Voormelde kosten begroot jegens de eisende partij op 3251 frank en jegens de verwerende partij op 430 frank.

VLAAMSE JURISTEN

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 26 Januari 1953.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. Van Beirs.

Eerste-Advocaat-Generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Orde der geneesheren. — Termijn om in cassatie te komen tegen een definitieve beslissing van de gemengde Raad van Beroep. — Rechtskarakter van het aan een dokter opgelegde verbod om de geneeskunst uit te oefenen gedurende het onderzoek van zijn verzoek om inschrijving op de lijst der Orde. — « Reden van politieke aard » in de zin van art. 5 der wet van 25 Juli 1938.

Artikel 11 van de wet van 25 Juli 1938 tot oprichting van de Orde van Geneesheren bepaalt, dat voor het instellen van beroep in cassatie tegen de definitieve beslissingen van de Gemengde Raad van Beroep van de Orde der Geneesheren, zowel wat betreft de vorm als de termijnen, de in burgerlijke zaken geldende regeling van toepassing is.

Bij gebreke van elke verwijzing naar de procedure in tuchtzaken of naar het K. B. n° 261 van 24 Mei 1936 is de termijn om in cassatie te komen tegen de definitieve beslissingen van de Gemengde Raad van Beroep die, welke wordt bepaald bij artikel 1 van de wet van 25 Februari 1925 op de cassatie-procedure in burgerlijke zaken, te weten drie volle maanden, te rekenen van de dag, waarop de bestreden beslissing is betekend aan de persoon of aan zijn woonplaats.

Het verbod aan een dokter gedaan om de geneeskunst uit te oefenen gedurende het onderzoek van zijn verzoek om inschrijving op de lijst der Orde is geen tuchtmaatregel, doch slechts de toepassing van alinea 2 van artikel 2 der wet van 25 Juli 1938.

Een beslissing, die steunt op een veroordeling, uitgesproken op grond van een bij de Strafwet strafbaar gesteld misdrijf, ook al is dit misdrijf van politieke aard, is geen beslissing, die steunt op een reden van politieke aard in de zin van artikel 5 der wet van 25 Juli 1938.

Miesse t/ Orde der Geneesheren.

Gelet op de bestreden beslissing d.d. 27 Mei 1952 gewezen door de gemengde raad van beroep van de Orde der Geneesheren.

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door de verweerder ingeroepen;

Overwegende dat de wet van 25 Juli 1938 tot oprichting van een Orde der Geneesheren in haar artikel 11 bepaalt, dat de rechtspleging om zich in verbreking te voorzien tegen de definitieve beslissingen van de gemengde Raad van Beroep wordt beheerst, zowel wat betreft de vorm als de termijnen, door de in burgerlijke zaken geldende regeling;

Dat bij gebrek aan welke verwijzing ook naar de rechtspleging in tuchtzaken of naar het Koninklijk Besluit nummer 261 van 24 Mei 1936 de termijn om zich in verbreking te voorzien tegen de door de gemengde Raad van Beroep uitgesproken definitieve beslissingen, die is welke wordt bepaald bij artikel 1 der wet van 25 Februari 1925 betreffende de rechtspleging in Cassatie in burgerlijke zaken, te weten drie volle maanden, te rekenen van de dag waarop de beslissing waartegen wordt opgekomen aan de persoon of te zijner woonplaats betekend werd;

Overwegende dat de voorziening, op 3 September

1952 ingediend tegen de beslissing van de gemengde Raad van Beroep, welke aan aanlegger d.d. 4 Juni 1952 werd betekend, tijdig werd ingesteld;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid in rechte faalt;

Over het eerste middel: schending van artikel 13 der wet van 25 Juli 1938 tot inrichting van een Orde der Geneesheren, naar luid van hetwelk de schorsing van het recht de geneeskunst uit te oefenen een termijn van twee jaar niet mag overschrijden, doordat de bestreden beslissing tegen aanlegger in verbreking bij wijze van sanctie de schorsing uitspreekt van het recht gedurende twee jaar de geneeskunde uit te oefenen, d.w.z. gedurende de door de wet bepaalde maximum-duur, zulks terwijl dezelfde beslissing in haar motieven aan de brief herinnert van 2 Maart 1951 van de Secretaris van de raad van de Orde der Geneesheren van de provincie Luik, waarbij deze laatste aan aanlegger meldt wat hierna volgt: « Wel verstaan is het uitoefenen van de geneeskunst U verboden is, zolang de Raad Uw inschrijving op zijn lijst niet zal gedaan hebben, en de Raad zal deze beslissing niet kunnen nemen zonder kennis te nemen van de stukken, waarvan hij U inzage vraagt, en zonder Uw toestand onderzocht te hebben »;

Overwegende enerzijds dat uit geen enkel stuk aan de voorziening gehecht, blijkt dat, nadat aanlegger in 1951 zijn inschrijving op de lijst der Orde verzocht had, het verbod om de geneeskunst uit te oefenen hem zou opgelegd zijn na de dag waarop de provinciale Raad van de Orde, beslissende over bedoeld verzoek, dit inwilligde;

Overwegende anderzijds dat het verbod voor een doctor in de genees-, heel- en verloskunde de geneeskunst uit te oefenen tijdens het onderzoek van zijn verzoek om inschrijving op de lijst der Orde geen tuchtmaatregel is; dat dit verbod slechts de toepassing is van alinea 2 van artikel 2 der wet van 25 Juli 1938;

Dat het middel niet kan aangenomen worden;

Over het tweede middel: schending van artikel 9 van het Koninklijk Besluit van 23 Mei 1939, genomen ter uitvoering van artikel 24 der wet van 25 Juli 1938, en schending van artikel 2 der wet van 25 Juli 1938, bijzonder van de alinea's 2 en 3, doordat de Raad van de Orde der Geneesheren pas op 30 Juni 1951 heeft beslist over het verzoek om inschrijving van aanlegger in verbreking, waarvan de Raad d.d. 24 Februari 1951 kennis had genomen (brief van 2 Maart), zulks terwijl krachtens de in het middel vermelde wettelijke bepalingen de provinciale Raad van de Orde binnen de maximale termijn van vijftien dagen over de verzoeken om inschrijving op de lijst beslist;

Overwegende dat het middel de beslissing bestrijdt, waarbij de provinciale raad van de Orde der Geneesheren over aanleggers verzoek om inschrijving op de lijst heeft beslist;

Dat, daar het niet de door de voorziening bestreden beslissing betreft, het middel niet ontvankelijk is;

Over het derde middel: schending van artikel 5 der wet van 25 Juli 1938, doordat de bestreden beslissing in haar motivering van de getroffen sanctie de veroordeling inroept van aanlegger in verbreking door het Militair Gerecht op grond van de artikelen 113, 117 en 118bis van het Wetboek van Strafrecht, terwijl artikel 5 der wet van 25 Juli 1938 bepaalt dat geen strafmaatregel mag gegrond worden op redenen van politieke aard;

Overwegende dat de bestreden beslissing geen redenen van politieke aard inroept, zoals de politieke opinie van aanlegger, doch de tegen hem door het

Militair Gerechtshof wegens overtreding van de artikelen 113, 117 en 118bis van het Wetboek van Strafrecht uitgesproken veroordeling;

Overwegende dat een beslissing, steunend op een veroordeling, uitgesproken wegens misdrijf tegen de Strafwet, ware dit misdrijf zelfs een politieke misdaad, geen beslissing uitmaakt, welke steunt op een reden van politieke aard in de zin van artikel 5 der wet van 25 Juli 1938;

Dat het middel in rechte faalt;

Overwegende dat aanleggers veroordeling tot de vergoeding van 150 frank, door verweerder gevorderd, geen steun vindt in enige bepaling van de wet van 25 Juli 1938 en niet behoort onder de regelen van de rechtspleging in burgerlijke zaken, welke die wet van toepassing verklaart op de voorzieningen tegen de beslissingen van de gemengde Raad van Beroep;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten;

Voormelde kosten begroot op de som van 2.529 frank jegens de eisende partij en op de som van 441 frank jegens de verwerende partij.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 13 Maart 1953.

Zetel: M.M. Devaux, Voorzitter van de Raad van State, verslaggever; Moureau en Holoye, Staatsraden.

Auditoraat: M. Maroy, auditeur.

Advocaten: Mrs Grégoire en Janssens-Brigode.

1. **Administratieve akten. — Geldigheid. — Vormen. — Advies (1 tot 3).**
2. **Administratieve akten. — Organieke en reglementaire besluiten (1).**
3. **Raad van State. — Geschil nietigverklaring. — Bevoegdheid (2).**
4. **Administratieve akten. — Geldigheid. — Afwijking van Macht (3).**
5. **Handel, nijverheid, geleide economie. — Reglementering. — Prijzen (4 tot 7).**
6. **Burgerlijke en individuele rechten (4 en 7).**
7. **Administratieve akten. — Geldigheid, Bevoegdheid (4 en 5).**
8. **Administratieve akten. — Geldigheid en opportuniteit (5 en 6).**
9. **Raad van State. — Geschil nietigverklaring. — Bevoegdheid (6).**
10. **Administratieve akten. — Geldigheid. — Schending van de wet. — Motieven (7).**

1. *Het besluit waarbij de regering opheft de reglementsbepalingen tot vaststelling van de voorwaarden van toekenning van een toelage, tot het verlenen waarvan de begrotingswet haar machtigde, doch niet verplichtte, is geen organiek of reglementair uitvoeringsbesluit dat voor advies aan de afdeling wetgeving van de Raad van State moet voorgelegd worden.*

2. *De Raad van State is bevoegd om te beslissen of de administratie, waar zij het dringend karakter aanvoert om een ontwerp van besluit niet aan de afdeling wetgeving van de Raad van State voor te leggen, het begrip dringend karakter wel heeft opgevat zoals de wetgever het heeft verstaan.*

Om het gemis van het dringend karakter te be-

wijzen, is niet voldoende dat meer dan drie dagen zijn verlopen tussen de datum van het besluit en de datum van zijn bekendmaking (terzake acht dagen), noch dat het ontwerp van besluit aanleiding gaf tot langdurige discussies, noch dat alle besluiten omtrent dezelfde aangelegenheid (vaststelling der prijzen) zouden genomen zijn onder aanvoering van het dringend karakter.

3. Geen enkel vermoeden van machtsafwendung kan uit laatst bedoelde twee omstandigheden worden afgeleid.
4. De Minister van Economische Zaken kan, wanneer hij de prijzen vaststelt op basis van de besluitwet van 22 Januari 1945, de daaraan verbonden lasten verdelen volgens de economische belangen van het land, zonder dat hij binnen de perken van een voor iedereen gelijke verdeling der lasten hoeft te blijven. Niettemin moet hij de gelijkheid van de staatsburgers voor de wet eerbiedigen, zoals die voorgeschreven is bij artikel 6 der Grondwet, met andere woorden: hij moet de personen die in gelijke omstandigheden verkeren, aan dezelfde regelen onderwerpen en zodanige objectieve voorwaarden bepalen dat zij het onderscheid ten aanzien van het wettelijk nagestreefde doel verantwoorden.
5. Dit doel is niet alleen de bestraffing van bedrog inzake ravitaillering te verzekeren, doch ook op 's lands economische bedrijvigheid invloed uit te oefenen door de activiteiten, welke hem voor het algemeen belang het nuttigst schijnen, in de hand te werken.
6. Het komt de Raad van State niet toe zich in de plaats van de Minister te stellen om te oordelen of de prijs welke deze ten voordele van een categorie verbruikers heeft vastgesteld, al dan niet van die aard is dat hij een gelukkige weerslag op de economische activiteit van het land zal hebben.
7. Artikel 2 van het ministerieel besluit van 23 Maart 1951 schendt artikel 6 der Grondwet, waar het de prijs van het door de cokesfabrieken verkochte gas niet vaststelt volgens een algemene en objectieve regel, welke toepasselijk is op alle tussenpersonen die het gas van de cokesfabriek betrekken (kopersvoortverkopers), maar volgens het aantal minvermogene klanten aan wie die tussenpersonen in 1950 het gas tegen verminderde prijs moesten leveren, waardoor dat besluit een regel instelt die voor elke cokesfabriek speciaal is, niet door zijn toepassing, doch door zijn beschikking zelf, zonder dit onderscheid ten aanzien van het wettelijk nagestreefde doel te rechtvaardigen.

S.A. des Forges de Clabecq t/ Belgisch Staat
(Minister van Economische Zaken en Middenstand)

Gezien het verzoekschrift van 24 Mei 1951, waarbij de « Société anonyme des Forges de Clabecq » de vernietiging eist van het koninklijk besluit van 20 Maart 1951, houdende opheffing van het besluit van de Regent van 15 Mei 1947 betreffende de toekenning van toelagen aan de gasindustrie, en van het ministerieel besluit van 23 Maart 1951 tot wijziging van het ministerieel besluit van 25 November 1949, houdende bepaling van het prijsregime en vaststelling der maxima-prijzen van het gas bestemd voor de openbare verdeling;

Ten aanzien van het verzoek tot nietigverklaring van het koninklijk besluit van 20 Maart 1951:

Overwegende dat dit besluit zonder voorafgaand

advies van de Raad van State en zonder beroep op de dringende noodzakelijkheid is genomen; dat verzoekster beweert dat dit besluit organiek en reglementair is en dat een essentiële formaliteit werd verzuimd;

Overwegende dat dit besluit strekte tot opheffing van het besluit van de Regent van 15 Mei 1947 betreffende de toekenning van toelagen aan de gasindustrie;

Overwegende dat het opgeheven besluit bepaald had onder welke voorwaarden die toelagen, door een begrotingswet mogelijk gemaakt, zouden worden toegekend; dat het koninklijk besluit van 20 Maart 1951 het besluit van de Regent van 15 Mei 1947 op datum van 31 Maart 1951 opheft; dat het opgeheven besluit, wanneer het de voorwaarden regelde waaronder de toelage werd toegekend, geen recht op het behoud van die toelage verleende, maar alleen bepaalde onder welke voorwaarden die toelage werd toegekend zolang de regering van de haar gegeven bevoegdheid gebruik maakte; dat de begrotingswet de regering tot het verlenen van een toelage machtigde, maar niet verplichtte;

Overwegende dat het koninklijk besluit waarbij de Uitvoerende Macht voor de toekomst van het gebruik dier bevoegdheid heeft afgezien en derhalve de reglementsbepalingen tot vaststelling van de toekenningsvoorwaarden heeft opgeheven, niets reglementeert of inricht; dat het dus geen organiek en reglementair uitvoeringsbesluit is in de zin van artikel 2 van de wet van 23 December 1946 houdende instelling van een Raad van State;

Overwegende dat het ingeroepen middel niet gegrond is.

Ten aanzien van het verzoek tot nietigverklaring van het ministerieel besluit van 23 Maart 1951:

Overwegende dat het eerste middel, dat verzoekster inroept, eveneens is het verzuim van het advies van de Raad van State; dat de Uitvoerende Macht in dit geval in de inleiding van het besluit van de dringende noodzakelijkheid melding heeft gemaakt, maar dat de verzoekende partij beweert dat de bekendmaking van dit besluit in het Belgisch Staatsblad van 31 Maart 1951, terwijl de bepalingen er van de dag zelf van de bekendmaking in werking traden, bewijst dat er geen dringende noodzakelijkheid in de zin van artikel 2 van voornoemde wet van 23 December 1946 was;

Overwegende dat de tegenpartij de ontvankelijkheid van dit middel betwist heeft, bewerdend dat het de Raad van State niet toekwam te oordelen over de dringende noodzakelijkheid waarop de regering zich beriep om het verzuim van de door genoemde bepaling voorgeschreven formaliteit te verantwoorden;

Overwegende dat de administratieve overheid de dringende noodzakelijkheid in de inleiding van het bestreden besluit heeft ingeroepen; dat de Raad van State de plicht heeft te onderzoeken of de regering, wanneer zij zich op die omstandigheid beriep, aan het bepaalde in artikel 2 van de wet van 23 December 1946 zijn juiste betekenis heeft gegeven, of dus de administratieve overheid het begrip dringende noodzakelijkheid wel heeft opgevat zoals de wetgever het heeft verstaan;

Overwegende dat het feit, dat meer dan drie dagen zijn verlopen tussen de datum waarop het bestreden besluit is genomen en die waarop het bekendgemaakt en in werking getreden is, op zich zelf niet bewijst dat aan het bestreden besluit de dringende noodzakelijkheid ontbrak, die het de bevoegde overheid mogelijk maakt het advies van de Raad van State niet in te

winnen; dat de wet, wanneer zij die overheid toestaat na drie dagen, zonder verder op het advies van de Raad van State te wachten, de besluiten te nemen die zij volgens de in artikel 45 bepaalde spoedprocedure aan de Raad van State heeft voorgelegd, niet heeft willen beslissen dat alleen dringend zijn in de zin van artikel 2 van de wet van 1946 de besluiten die uitwerking moeten hebben binnen een termijn van drie dagen nadat beslist was ze te nemen; dat het zelfs zeker is dat de wetgever, wanneer hij aan de Raad van State drie dagen tijd gaf om van advies te dienen, ondersteld heeft dat de bevoegde overheid meer dan drie dagen kon wachten alvorens haar besluit uitvoerbaar te verklaren, aangezien zij met het advies van de Raad van State rekening heeft te houden;

Overwegende dat de tijd die tussen de onderteekening van het ministerieel besluit van 23 Maart 1951 en de datum van bekendmaking en inwerkingtreding er van is verlopen, niet bewijst dat de regering aan het woord « hoogdringendheid » een zin heeft gegeven welke het in de wet niet heeft, te meer daar, zoals de tegenpartij terecht opmerkt, het Paasfeest, dat op 27 Maart viel, de bekendmaking van het besluit heeft vertraagd; dat het dus wel de dringende noodzakelijkheid in de zin van voornoemd artikel 2 is, welke het mogelijk heeft gemaakt, het bestreden besluit aan het advies van de Raad van State te onttrekken;

Overwegende dat het feit dat, zoals door verzoekster wordt aangevoerd, de Minister het bestreden besluit eerst na langdurige discussies heeft genomen, niet bewijst of zelfs niet doet vermoeden dat er geen dringende noodzakelijkheid was toen beslist werd het besluit te nemen, evenmin als het feit dat alle besluiten in zake prijzen de dringende noodzakelijkheid hebben ingeroepen; dat geen enkel vermoeden van machtsafwijking uit die beide omstandigheden kan worden afgeleid;

Overwegende dat verzoekster als tweede middel tot nietigverklaring inroept dat het bestreden besluit de gelijkheid van de staatsburgers voor de wet miskent en eveneens afbreuk doet aan de gelijkheid van de Staatsburgers ten aanzien van de publieke lasten, dat de prijs voor gas, welke voor de cokesfabrieken wordt toegepast, immers luidens artikel 2 van het besluit « gelijk is aan het quotiënt van de som betaald door de kopers-voortverkopers voor de levering in 1950 van dit gas vóór samenpersing, door dit gasvolume »; dat voornoemd besluit « tussen de producenten een ernstige ongelijkheid schept, welke door geen enkel openbaar belang wordt gewettigd en welke, doordat zij op geen enkel objectief criterium steunt, artikel 6 van de Grondwet schendt... »; dat dit middel alleen betrekking heeft op artikel 2 van het bestreden besluit;

Overwegende dat het bestreden besluit genomen is ter uitvoering van artikel 2 van de besluitwet van 22 Januari 1945; dat die besluitwet de Minister tot wiens bevoegdheid de economische zaken behoren, machtigt om de maximumprijs van sommige koopwaren vast te stellen; dat die bevoegdheid hem is verleend niet alleen met het oog op de bestraffing van bedrog inzake voedselvoorziening, maar ook om op de economische bedrijvigheid die hem voor het algemeen belang het nuttigst schijnt, in de hand te werken; dat het bepaalde in die besluitwet geïnterpreteerd moet worden volgens het doel dat de wetgever daarbij nastreeft, dat dit doel uiteengezet wordt zowel in het verslag dat dit besluit voorafgaat, als in het verslag dat de besluitwet van 30 Augustus 1944, waarvan het de bepalingen overneemt, voorafgaat; dat laatstgenoemd verslag wijst op de noodzakelijkheid

« de economische controle tijdelijk in stand te houden en deze voorlopig op de gezamenlijke economische activiteit te doen slaan »;

Overwegende dat die besluitwet de Minister dus machtigt, bij het vaststellen der prijzen de daaraan verbonden lasten volgens de economische belangen van het land te verdelen, zonder dat hij binnen de perken van een voor iedereen gelijke verdeling der lasten moet blijven; dat hij niettemin de gelijkheid van de staatsburgers voor de wet moet eerbiedigen, met andere woorden dat hij de personen die in gelijke omstandigheden verkeren, aan gelijke regelen moet onderwerpen en zulke voorwaarden moet bepalen als ten aanzien van het wettelijk nagestreefde doel het gemaakte onderscheid verantwoordt;

Overwegende dat het ministerieel besluit van 25 November 1949, hetwelk bij het bestreden besluit is gewijzigd, de verkoop van gas bij vertrek uit de cokesfabrieken aan het stelsel van de normale prijs onderwerpt, met uitzondering van het gas bestemd om aan bepaalde verbruikers verkocht te worden; dat de regering het noodzakelijk had geacht hulp te verlenen aan personen die zij, wegens hun gering gasverbruik gedurende het voorgaande jaar, d.i. 1948, economisch zwak achtte: de verkoop van gas bestemd voor verbruikers die in 1948 niet meer dan 40 m³ per maand hadden verbruikt, was bij vertrek uit de cokesfabrieken aan het stelsel van de maximumprijzen onderworpen en die maximumprijs was vastgesteld op de prijs voor het eerste kwartaal 1946, verminderd met 22 centiem;

Overwegende dat in het stelsel van het ministerieel besluit van 23 Maart 1951 alle gas door de cokesfabrieken aan de kopers-voortverkopers geleverd, onderworpen wordt aan het stelsel van de maximumprijs, onverschillig wie uiteindelijk de koper-verbruiker is; de aan elke cokesfabriek opgelegde maximumprijs wordt echter verkregen door de som, welke de kopers-voortverkopers in 1950 hadden betaald, te delen door het gasvolume, welke quotiënt dus onder invloed stond van de toepassing van die regelen uit het besluit van 1949 welke in 1950 geldig gebleven waren; dat ofschoon de maximumprijs voor 1951 dus vastgesteld werd in verhouding tot de cliënteel der kleine verbruikers, zulks in dit geval gebeurd is zonder hen te bevoordelen, maar met begunstiging van de tussenpersoon in verhouding tot het aantal kleine verbruikers van het jaar 1948 die in 1950 klanten waren gebleven, hoewel ieder jaar het aantal zulker klanten hetzij door overlijden, hetzij door vertrek vermindert;

Overwegende dat verzoekster doet gelden dat onder het stelsel van het ministerieel besluit van 25 November 1949 aan de cokesfabrieken een toelage werd verleend ter compensatie van de opgelegde prijsbeperking wanneer het verkochte gas voor een bepaalde categorie verbruikers was bestemd;

Overwegende dat de afschaffing van die toelage niet op zich zelf van die aard is dat zij de nieuwe reglementering onwettig maakt, voor zover de Minister binnen de perken, hem opgelegd bij artikel 2 van de besluitwet van 22 Januari 1945, gebleven is en hij de gelijkheid van de Staatsburgers voor de wet eerbiedigt;

Overwegende dat het de Raad van State niet toekomt zich in de plaats van de Minister te stellen om te oordelen of de prijs, die deze ten voordele van een categorie verbruikers heeft vastgesteld, al dan niet een gelukkige weerslag op de economische activiteit van het land zal hebben; dat de Minister ingevolge het genoemde artikel bij de vaststelling van de prijs

onderscheidingen kan maken tussen de voortbrengers of de verbruikers, maar steeds onder verwijzing naar algemene voorwaarden met betrekking tot het nagestreefde doel;

Overwegende dat de tegenpartij doet gelden dat het algemeen karakter van een maatregel niet te loor gaat omdat in feite een voortbrenger op zich zelf een enkele categorie zou vormen, maar dat zij niet duidelijk heeft gezegd welke categorie van kopers of verbruikers zij om economische redenen had gewenst te bevoordelen, noch getracht heeft te verklaren hoe het met het door haar gekozen differentiatiesysteem mogelijk was het economisch doel te bereiken, dat krachtens het besluit kan worden nagestreefd en hoe zodanig systeem overeen te brengen was met de verplichting dat doel te bereiken door een algemene en objectieve regel, toepasselijk op al wie zich in dezelfde toestand bevindt; dat zij heeft aangevoerd dat de Minister de prijs had vastgesteld in functie van de plaatselijke cliëntele, maar dat uit de tekst blijkt dat hij in 1951 de prijs heeft vastgesteld, niet met inachtneming van een plaatselijke cliëntele, maar met als referentie een prijs volgend uit vorige wetbepalingen ten voordele van een zekere categorie van verbruikers die niet bij de nieuwe bepaling werd betrokken; dat het hier dus niet gaat, zoals de tegenpartij beweert, om een algemene maatregel die op alle gasvoortbrengers van toepassing is in functie van hun plaatselijke cliëntele, maar om een maatregel die als basis neemt de toestand, in het leven geroepen bij het ministerieel besluit van 1949 dat de kleine verbruikers bevoordeelde, terwijl de nieuwe regel toepasselijk is op elk der cokesfabrieken en daarbij in feite de tussenpersoon bevoordeelt; dat het objectief karakter van de in 1949 gemaakte discriminatie dus niet ter zake kan worden ingeroepen ter verantwoording van het objectief karakter van de in 1951 gestelde regel; dat die regel niet voor enige objectief vastgestelde categorie, maar voor ieder der cokesfabrieken speciaal geldt, niet door toepassing van de regel, maar door wat daarin is bepaald;

Overwegende dat, ofschoon de besluitwet van 22 Januari 1945 het mogelijk maakt bij de vaststelling van de maximumprijs bepaalde algemene voorwaarden als grondslag voor de differentiatie te nemen, niet-tegenstaande die voorwaarden slechts in hoofde van een enkele belanghebbende voorhanden zijn, zij echter niet toelaat de prijs vast te stellen op grond van een subjectieve voorwaarde zonder verband met het wettelijk nagestreefde doel.

Besluit :

Artikel 1. — Artikel 2 van het ministerieel besluit van 23 Maart 1951 tot wijziging van het ministerieel besluit van 25 November 1949 houdende bepaling van het prijsregime en vaststelling der maximumprijzen van het gas bestemd voor de openbare verdeling, wordt vernietigd; voor het overige wordt het verzoek verworpen.

Artikel 2. — Van dit arrest zal een uittreksel in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt.

Artikel 3. — De kosten, bepaald op 300 frank, komen ten laste van de Staat (Ministerie van Economische Zaken en Middenstand, tot een beloop van 150 frank en ten laste van verzoekster tot een beloop van 150 frank.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

Kamer van Inbeschuldigingstelling — 12 Maart 1953.

Voorzitter : M. Gaeremynck.

Raadsheren : M.M. Schuermans en De Foy.

O.M. : M. Smets, subst. procureur-generaal.

Advocaat : Mr Le Paige.

Voorlopige hechtenis. — De eventuele nietigheid van de beschikking der Raadkamer van de Rechtbank tot verlenging van het bevel tot aanhouding laat onaangetaast de bevoegdheid van de Kamer van Inbeschuldigingstelling om te oordelen over de vraag of het algemeen belang de verlenging van de voorlopige hechtenis van de verdachte vordert.

Een eventuele nietigheid van de bestreden beschikking der Raadkamer der Rechtbank, waarbij het bevel tot aanhouding van verdachte is verlengd, laat onaangetaast de bevoegdheid van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep om te oordelen over de vraag of het algemeen belang de handhaving van de voorlopige hechtenis vordert. Deze bevoegdheid blijft zelfs bestaan indien na verloop van meer dan een maand na het laatst verleende bevel over de handhaving der hechtenis wordt beslist.

Ba...

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar de vorm en tijdig werd ingesteld;

Overwegende dat verdachte in het midden brengt, dat de rechten zijner verdediging zijn geschonden;

Dat namelijk het bevel der Raadkamer, dat de handhaving van zijn hechtenis in het openbaar belang bevolen heeft, gewezen werd op 28 Februari 1953, terwijl vaststaat dat de termijnen, voorzien bij artikel 5 der wet van 20 April 1874, gewijzigd door artikel 1 der wet van 23 Augustus 1919, niet werden nageleefd;

Overwegende dat de bestreden beschikking, na deze laatste feitelijkheid te hebben vastgesteld, de gevolgtrekking, die er door verdachte wordt uit afgeleid, ten genoegen heeft weerlegd en met reden heeft kunnen besluiten dat het recht van verdediging ter zake gaaf is gebleven;

Overwegende dat uit de overgelegde stukken bovendien blijkt, dat verdachte bij zijn verhoor door de onderzoekende magistraat op 6 November 1952 uitdrukkelijk heeft verklaard te willen afstand doen van de pleegvormen en de termijnen, bepaald bij de wet van 25 October 1919 (Kaft II, stuk 23);

Dat hij aldus zijn verdedigingsrecht met deze afstand heeft in overeenstemming gebracht (Arrest Beroepshof Brussel, 16 Januari 1948, R.W. 1947-1948 Kol. 771 - voorziening in verbreking verworpen bij arrest van 3 Mei 1948);

Overwegende dat de strijd, die over de betekenis van deze afstand nog zou kunnen ontstaan, in casu volkomen nodeloos is, daar de nietigheid van het bestreden bevel volkomen onverschillig is ten overstaan van de rechten, die het algemeen belang hebben kan op de handhaving der hechtenis, dewelke onaangetaast ter bespreking blijven voor de Kamer van Inbeschuldigingstelling, alwaar de voorziene pleegvormen geëerbiedigd zijn geworden;

Dat zulks nog mogelijk blijft, zelfs dan, wanneer na verloop van meer dan een maand na het laatst verleende bevel over het behoud der hechtenis wordt beslist (Verbreking 29 November 1937, Pas. 1937-I-358; 17 Juli 1937, Pas. 1937-I-230);

Overwegende dat de Kamer van Inbeschuldigingstelling dan ook in ieder geval behoort na te gaan in hoever het algemeen belang nog de handhaving der hechtenis eist;

Dat de gegevens der zaak deze handhaving vereisen;
Om deze redenen,

Het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling,

Gezien de artikels: 1, 5, 19 en 20 der wet van 20 April 1874; 11, 12, 13, 16, 24, 31 tot 37 en 41 der wet van 15 Juni 1935;

Alle meer uitgebreide of tegenstrijdige besluiten verwerpende;

Ontvangt het beroep; stelt vast dat het algemeen belang de handhaving der hechtenis eist;

Verklaart dienvolgens het beroep ongegrond en bevestigt de beschikking van het bestreden bevel;

Gedurende de debatten in deze zaak werd enkel de Nederlandse taal gebruikt;

NOOT: Zie hierna de beslissing van de Raadkamer te Antwerpen, d.d. 28 Februari 1953.

*
*
*

CORRECTIONELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

Raadkamer. — 28 Februari 1953.

Rechter: M. Roevens.
O.M.: M. Verstraete.
Advocaat: Mr Le Paige.

O. M. t/ Ba...

Overwegende dat in zake notitienummer 40.141 (verdachte B. Joannes) de laatste verlenging van het bevel tot aanhouding, uitgesproken werd door de Raadkamer op 30 Januari 1953; dat verdachte opnieuw en in behoorlijke vorm uitgenodigd werd om te verschijnen voor de Raadkamer ter zitting van Maandag 2 Maart 1953 en de strafrechterlijke bundel vanaf Vrijdag 27 Februari 1953 ter inzage was zowel van verdachte als van zijn raadsman;

Overwegende echter dat de laatste in aanmerking komende dag voor de verlenging Zaterdag 28 Februari 1953 blijkt te zijn; dat dan ook de verdediging per telegram op Vrijdagavond na een eerste telefonische mededeling in kennis gesteld werd dat verdachte Ba. op Zaterdag 28 zou dienen te verschijnen;

Overwegende dat de verdediging bij brief van 27 Februari 1953 aan de heer Voorzitter der Raadkamer doet opmerken dat de door de wet voorziene termijn van 48 uur niet werd nageleefd en derhalve dan ook de procedure nietig is;

Overwegende dat een te late nederlegging der stukken ter griffie slechts de nietigheid medebrengt, zo de rechten der verdediging werden geschonden (Cass. 21 December 1920 Pas. 1921-I-181); dat in casu allereerst door de oorspronkelijke verwittiging om in Raadkamer te verschijnen op Maandag 2 Maart de bundels tijdig ter griffie nedergelegd waren; dat bovendien de verdediging, wetend dat de griffie normaal des Zondags gesloten is, de bundel uiterlijk Zaterdag vóór 4 uur (sluitingstijd der griffie) inziet; dat de Raadkamer om hierin de verdediging nog meer ter wille te zijn het uur der behandeling van de zaak op vraag van het Openbaar Ministerie gesteld heeft op Zaterdag, 16.30 u.;

Overwegende dat in die omstandigheden de verdediging naar behoren kon geschieden;

Aangezien het Openbaar belang de handhaving van de hechtenis van de verdachte eist;

Gezien de artikelen van de wet van 15 Juni 1935;

Gezien artikel 5 Wet van 20 April 1874 op de voorlopige hechtenis;

Verlengt voormeld bevel tot aanhouding.

NOOT: Zie hierboven het arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling te Brussel d.d. 12 Maart 1953.

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer — 24 Januari 1953.

Voorzitter: M. Van den Abeele.

Raadsheren: M.M. de Walque en Santenaire.

Advocaat-generaal: M. Vanhoudt.

Amnestie. — Uitlegging van amnestiewet. — Zekerheidstelling bij schorsing van voorlopige hechtenis. — Het gestorte bedrag kan niet worden toegewezen aan de Staat.

Wat betreft haar toepasselijkheid moet een amnestiewet in principe ruim worden uitgelegd, des te strikter daarentegen haar uitzonderingsbepalingen.

Indien een amnestiewet bepaalt dat de amnestie niet kan worden tegengeworpen aan de rechten van de Staat, zijn geen andere rechten bedoeld dan die welke uit de geamnestieerde feiten zelf voortvloeien.

De mogelijkheid om de bij schorsing van de voorlopige hechtenis gestelde zekerheid toe te kennen aan de Staat en de bevoegdheid van het O.M. om zulks te vorderen vloeien niet voort uit de geamnestieerde feiten, doch uitsluitend uit het feit, dat de veroordeelde zich aan de tenuitvoerlegging onttrekt, wat van zinentwege een nieuwe en afzonderlijke gedraging is, die onafhankelijk is van en niets te maken heeft met de geamnestieerde feiten.

Ingevolge de amnestie worden de geamnestieerde feiten geacht nooit te hebben bestaan; hetzelfde geldt voor alle daden van vervolging of veroordeling, door O.M. of Rechter verricht.

Waar de verrichte daden van tenuitvoerlegging geacht worden nooit te hebben bestaan, moet de veroordeelde eveneens worden geacht zich nooit te hebben onttrokken aan de tenuitvoerlegging der straf, die overigens geacht wordt zelf nooit te zijn opgelegd.

Na de amnestie moet de gestelde zekerheid in rechte geacht worden nooit enige grond te hebben gehad en kan ook niet tot grondslag dienen voor de vordering van het O.M. tot toewijzing van het als zekerheid gestelde bedrag aan de Staat.

Bevel tot teruggave van het tot zekerheid gestorte bedrag aan hem, die de zekerheid heeft gesteld.

O.M. /t. Br.

Overwegende dat de gedaagde B., bij vonnis der correctionele rechtbank te Dendermonde, dd. 14 Juli 1943 veroordeeld werd tot een hoofdgevangenisstraf van achttien maanden om « te Steendorp of elders in het arrondissement Dendermonde in de loop der jaren 1941 en 1942 een niet te bepalen aantal varkens en vaarzen, weggenomen, verduisterd of met behulp van een misdad of een wanbedrijf verkregen zaken, geheel of ten dele te hebben geheeld »;

dat B. en het Openbaar Ministerie destijds tegen dit vonnis in hoger beroep zijn gegaan; dat het Hof

alhier dientengevolge van dezelfde feiten kennis nam en bij arrest van 27 November 1943, waarvan uitgifte in de bundel. B. veroordeelde tot een hoofdgevangenisstraf van vijftien maanden voor dezelfde feiten, op dezelfde wijze omschreven;

dat het Hof bovendien in hetzelfde arrest de onmiddellijke aanhouding heeft gelast van B.;

Overwegende dat de onderzoeksrechter te Dendermonde in de loop van het onderzoek, dat hij ter zake deed, op 24 November 1942 tegen B. een bevel tot aanhouding heeft uitgevaardigd, dat op dezelfde dag werd uitgevoerd; dat dit bevel tot aanhouding steunde op de verdenking: « te Steendorp in 1942 ten nadele van onbekenden een hoeveelheid vles bedrieglijk weggenomen te hebben; minstens die weggenomen, verduisterde of met behulp van misdaad of van een wanbedrijf verkregen zaak, geheel of ten dele te hebben geheeld »;

Overwegende dat dezelfde feiten ten grondslag liggen én van de aangehaalde gerechtelijke beslissingen én van vermeld bevel tot aanhouding;

Overwegende dat de onderzoeksrechter op 22 December 1952 bevel gaf B. voorlopig in vrijheid te stellen, onder voorwaarde bij al de akten van de strafrechtspleging te verschijnen, zodra hij daartoe zou opgeroepen worden en een zekerheid te stellen van 10.000 fr.; dat deze som op dezelfde 22 December 1942 in de consignatiekas werd gestort met eigen penningen, door Meester Van Assche, Advocaat te Dendermonde; dat dientengevolge B. in voorlopige vrijheid werd gesteld;

Overwegende dat het Openbaar Ministerie op 27 November 1943, aan de Rijkswachtbrigade te Temse bevel gaf onmiddellijk B. aan te houden, dit op grond van het arrest van dit Hof van dezelfde datum, arrest dat de onmiddellijke aanhouding had bevolen; dat tot de uitvoering van deze maatregel niet kon overgegaan worden omdat B. op de dag zelf van het arrest spoorloos verdween; dat deze toestand verder voortduurde omdat B. voortvluchtig bleef; dat B. in het centraal signalementsblad werd opgegeven, even te vergeefs nochtans om dezelfde reden;

Overwegende dat derhalve vaststaat: 1) dat het Openbaar Ministerie een rechtgeldige daad van uitvoering van het arrest van 27 November 1943 heeft verricht; 2) dat B. niet verschenen is voor de tenuitvoerlegging van dit arrest;

Overwegende dat in de gegevens der zaak geen enkele reden te vinden is noch door B. geen enkele reden wordt aangevoerd tot wettelijke verschoning van de daad, bij dewelke hij zich aan de uitvoering van het arrest heeft onttrokken;

Overwegende dat het Openbaar Ministerie bij toepassing van de artikelen 14 en 16 van de wet van 20 April 1874, van het Hof vordert én de vaststelling van de tekortkoming van B., én de toekenning van de zekerheid aan de Staat; dat de gedaagde B. opwerpt dat de te laste gelegde feiten onder toepassing vallen van de Amnestiewet van 20 September 1945 en deswege de eis van het Openbaar Ministerie onontvankelijk of ten minste ongegrond is; dat het Openbaar Ministerie zijnerzijds daarop antwoordt dat krachtens artikel 4 van de amnestiewet d.d. 20 September 1945 in geen enkel geval de amnestie mag tegengeworpen worden aan de rechten van de Staat;

Overwegende dat bedoelde feiten gepleegd werden tussen 29 Mei 1940 en 1 November 1944; dat B. wegens die feiten veroordeeld werd tot een geldboete en een hoofdgevangenisstraf van minder dan twee jaar; dat die feiten aan de amnestie niet onttrokken worden door artikel 3 van de amnestiewet; dat B. niet verkeert

in een der gevallen van artikel 8; dat hij de Belgische nationaliteit heeft;

Overwegende dat de amnestiewet van 20 September 1945 dus ter zake van toepassing is en haar volle uitwerking heeft;

Overwegende dat de amnestiewetten principieel in de ruimste mate dienen te worden geïnterpreteerd bij het bepalen van hun toepassingsgebied zowel « ratione materiae » als « ratione personae »; dat dientengevolge de uitzonderingsbepalingen, die in deze wetten zijn opgenomen intengendeel des te meer eng en strikt dienen te worden verklaard;

Overwegende dat de uitzonderingsbepalingen van artikel 4 van de amnestiewet van 20 September 1945 niettegenstaande de absolute bewoordingen van de eerste zinsnede ervan nochtans geen andere rechten van de Staat van de gevolgen van de amnestie gaaf houdt dan de rechten, die uit de geamnestieerde feiten zelf voortvloeien; dat enerzijds dit ten genoegte blijkt uit de rechten die verder in hetzelfde artikel worden opgesomd, opsomming die geen andere rechten opgeeft dan rechten, die rechtstreeks voortvloeien uit geamnestieerde feiten (zoals uitgesproken verbeurdverklaringen, schade en intresten, teruggaven, ontdoken rechten, fiscale boeten en fiscale verbeurdverklaringen, betaalde geldboeten, betaalde gerechtskosten, betaalde transacties, enz...); dat dit anderzijds bij voorbeeld ook nog blijkt uit de parlementaire geschiedenis der totstandkoming der amnestiewet van 20 (September: lees) Augustus 1919, wet die voor het eerst een dergelijke uitzonderingsbepaling inhield. (Parl. Besch. Kam. v. Volksvertegenwoordigers, Toelichting, Wetsontwerp, Nr 266, Vergadering d.d. 30 Juli 1919);

Overwegende dat het gepast voorkomt hier aan te stippen dat krachtens dit artikel 4 zelf de niet-fiscale verbeurdverklaring van de gevolgen der amnestie slechts uitgesloten is, voor zoveel deze verbeurdverklaring reeds uitgesproken is;

Overwegende dat de bij een voorlopige invrijheidstelling gestorte zekerheid, waar zij bedoelt de verschijning voor de tenuitvoerlegging van het vonnis van veroordeling te verzekeren, niet van rechtswege door de Staat verworven wordt, wanneer de veroordeelde zich aan deze uitvoering onttrekt; dat de mogelijkheid om de gestelde zekerheid aan de Staat toe te kennen en de faculteit van het Openbaar Ministerie om dit te vorderen geen gevolgen zijn van de geamnestieerde feiten, doch wel en uitsluitend van het feit, dat de veroordeelde zich aan de uitvoering onttrekt, wat van zijnentwege een nieuwe en afzonderlijke gedraging is, die onafhankelijk is van — en niets gemeens heeft met — het geamnestieerde;

dat de toekenning van een dergelijke zekerheid aan de Staat, zo zij lijkt op een verbeurdverklaring, dan toch geen strafrechterlijk karakter vertoont, gezien zij ondermeer nog een strafbaar feit beteugelt, noch door een strafbare gedraging tot stand komt; dat in ieder geval ter zake de toekenning van de gestelde zekerheid aan de Staat nog niet uitgesproken was, toen amnestie tot stand kwam en tot heden ook nog niet uitgesproken is; dat ter zake eveneens ook geen fiscaal aspect voorhanden is;

Overwegende derhalve dat noch de eis van het Openbaar Ministerie, noch de grondslag ervan in het raam vallen van de uitzonderingsbepalingen van artikel 4 van de amnestiewet van 20 September 1945, noch het karakter vertoont van de rechten die door dit artikel worden bedoeld;

Overwegende dat, zo men de Staat als een « derde » zou willen beschouwen en men zich zou willen beroepen op artikel 5 van de amnestiewet van 20 Sep-

tember 1945, er dient te worden aangestipt: 1) dat dit artikel 5 ten behoeve van derden eveneens geen andere rechten van de amnestie uitsluit dan die, welke steunen op de geamnestieerde feiten zelf; 2) dat uit de tekst zelf van de artikelen 4 en 5 vaststaat dat deze artikelen zelfstandig zijn zonder met elkander samen te lopen en elkander uitsluiten, daar artikel 4 betreft de rechten van de Staat en artikel 5 de rechten van derden (met uitsluiting van die van de Staat);

Overwegende dat het Openbaar Ministerie dientengevolge ten onrechte aanvoert dat zijn eis vrijstaat van de gevolgen van de amnestie; dat het bijgevolg noodzakelijk voorkomt na te gaan of de amnestie de eis van het Openbaar Ministerie beïnvloedt en in welke mate;

Overwegende dat ingevolge de amnestie de geamnestieerde feiten, beschouwd als strafbare feiten, geacht worden nooit bestaan te hebben; dat hetzelfde geldt voor het opsporingsonderzoek, voor de dwangbevelen bij het onderzoek (waaronder het bevel tot voorlopige hechtenis en het bevel om zekerheid te stellen bij de voorlopige invrijheidstelling), voor al de daden van vervolging, voor de gerechtelijke beslissingen, voor de straffen, voor de daden van uitvoering, enz. . . kortom voor al de daden van onderzoek, vervolging, beteugeling en uitvoering, die gedaan werden;

Overwegende dat waar de verrichte daden van uitvoering geacht werden nooit te hebben bestaan, ipso facto de veroordeelde eveneens moet geacht worden zich nooit onttrokken te hebben aan de uitvoering van de straf (die zelf geacht wordt nooit bestaan te hebben); dat verder, althans voor de toekomst, ook geen mogelijkheid tot uitvoering meer bestaat;

Overwegende dat, de gestelde zekerheid aldus voorkomt als een waarborg, d.w.z. als een accessorium (zonder strafrechterlijk karakter) van een hoofdverplichting, die geacht wordt nooit een rechtsgeldig bestaan te hebben gehad, terwijl anderzijds het retroactief en volledig tenietgaan van de hoofdverplichting het gevolg is van de amnestie, die een daad is van de wetgevende macht, d.w.z. van de Prins of van de Staat en van hem alleen; dat bij dergelijk retroactief en volledig tenietgaan van de hoofdverplichting de accessoria ervan eveneens, (bij gebrek aan oorzaak en grondslag) retroactief door caduciteit zijn getroffen; dat aldus terzake de gestelde zekerheid in rechte nooit geen grond heeft gehad en niet meer dienen kan als rechtsgrond voor de eis van het Openbaar Ministerie;

Overwegende derhalve dat de door het Openbaar Ministerie ingestelde vordering, strekkende tot toekenning van de zekerheid aan de Staat, ongegrond is;

Overwegende dat de gedaagde B. in zijn besluiten de terugbetaling vordert van de gestelde zekerheid met haar aankleven;

Overwegende dat de zekerheid destijds gesteld werd met eigen penningen door Meester Van Assche, advocaat te Dendermonde; dat Meester Van Assche vóór het Hof en na heropening der debatten, vrijwillig verscheen en verklaarde dat de gestelde zekerheid eigendom is van B. en dat hij deze consigneerde krachtens bijzondere lastgeving;

Overwegende dat deze eis van B. dientengevolge ontvankelijk is en ook gegrond;

Om deze redenen,

gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935: 209, 210, 211 van het Wetboek van Strafvordering;
Het Hof,
rechtdoende op tegenspraak,
Verklaart geamnestieerd de door gedaagde B. in 1941

en 1942 gepleegde feiten op grond waarvan hij bij arrest dd. 27 November 1943 werd veroordeeld;

Zegt dat de eis van het Openbaar Ministerie, strekkende tot toekenning aan de Staat van de gestelde zekerheid bij de voorlopige invrijheidstelling van B. dd. 22 December 1942, gestelde zekerheid niet onttrokken is aan de gevolgen van deze amnestie;

Verwerpt deze eis als ongegrond;

Beveelt de teruggave van de gestelde zekerheid met aankleven aan B.;

Legt de kosten van onderhavige instantie te laste van de Staat.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis. — 6 Januari 1953.

Voorzitter: M. Rubbens.

Rechters: Mevr. Deloof en M. Deripaincel.

Advocaten: Mrs Stuyck en Lebacqz.

Handelshuur. — Onwenselijkheid van het inlassen van een indexclausule in de huurovereenkomst. — Art. 6 van de Wet van 30 April 1951 beschermt beide partijen voldoende tegen mogelijke schommelingen van het index-number.

Zo artikel 6 van de wet van 30 April 1951 voor de partijen de mogelijkheid bepaalt de huurwaarde om de drie jaar te doen herzien, is dat omdat de wetgever de belangen van beide partijen op het oog heeft gehad en niet heeft gewild dat gedurende een termijn van negen jaar de ene of de andere partij de dupe zou worden van een mogelijke verandering in de economische toestand. Zo bij voormeld artikel 6 een minimum zekerheid aan beide partijen wordt gegeven, staat het partijen vrij meer zekerheden op te nemen tegen veranderde toestanden, zoals b.v. een indexclausule of zelfs de mogelijkheid van jaarlijkse herzieningen.

Krachtens artikel 18 van voornoemde wet beslist de Rechter naar billijkheid over alle toekomstige bepalingen, waaromtrent partijen oneens zijn. In het kader van de wet van 30 April 1951 is de inlassing van een index-clausule ongewenst. De waarde van het verhuurde goed en van het daarmee verbonden handelsbelang kan wijzigingen ondergaan onder de invloed zoals daar zijn veroudering van het gebouw, verplaatsing van de handelsbuurt, toeneming van concurrentie.

De huurwaarde van een handelspand houdt niet gelijke tred met de evolutie van het index-number, zodat de inlassing van een index-clausule tot onbillijkheid kan leiden. Het is daarom redelijk zich te houden aan de tekst van artikel 6, die de mogelijkheid openlaat om de drie jaar de huurprijs door de Vrederechter te doen herzien, wanneer door nieuwe omstandigheden de huurwaarde naar onder of naar boven met ten minste 15 % is veranderd; in deze « omstandigheden » zijn alle mogelijkheden voorzien, daaronder begrepen de stijging of daling van het index-number.

De Deckere t/ Coucheir.

Overwegende dat beroeper verzocht heeft, dat de opzeggingsmogelijkheden, voorzien bij artikel 3, 5° lid en 12 van de wet van 30 April 1951, in de huurovereenkomst zouden worden ingelast;

Dat wanneer partijen dienaangaande niet accoord

gaan, de rechter in de plaats van partijen moet optreden om deze voorwaarden van de huurovereenkomst naar billijkheid vast te stellen; dat de rechter tot taak heeft deze voorwaarden, die de wet uitdrukkelijk toelaat, en voor zover deze tussen partijen in geschil zijn, in de overeenkomst in te lassen;

Dat de wet van 30 April 1951 een evenwicht tussen de belangen van eigenaar en handelaar-huurder heeft betracht; dat aldus de eigenaar in de mogelijkheid moet worden gesteld om zelf over zijn goed te kunnen beschikken, wanneer de omstandigheden hem daartoe nopen, en ook zijn bezit te vervreemden zonder daardoor een verlies te lijden;

Dat per slot van rekening de eigenaar aldus zijn bezit moet kunnen beheren; dat in dit beheer een mogelijke tegenspoed moet worden voorzien; dat aldus de inlassing van artikel 3, 5° lid en artikel 12 billijk is;

Overwegende dat beroeper ook de inlassing van de index-clausule verzoekt; dat, zo artikel 6 van de wet van 30 April 1951 de mogelijkheid bepaalt voor de partijen de huurwaarde te doen herzien om de drie jaren, de wetgever de belangen van beide partijen heeft nagestreefd en niet heeft gewild dat gedurende een termijn van negen jaar de ene of de andere partij het slachtoffer zou worden van een mogelijke economische omwenteling, die zich zou kunnen voordoen;

Dat, indien met Prof. De Page kan worden aangenomen dat in de geest van de wetgever een minimum garantie aan beide partijen wordt gegeven door dit artikel 6 (Compl., III, blz. 183), het de partijen vrijstaat meer zekerheden te stellen tegen wankele economische factoren, zoals een index-clausule of zelfs jaarlijkse herzieningen;

Overwegende nochtans dat de rechter krachtens artikel 18 naar billijkheid beslist over alle bijkomstige bepalingen, waarover tussen partijen geen accoord bestaat;

Dat, wanneer men dan de index-clausule in de handelshuurovereenkomst in het kader van de wet van 30 April 1951 naar billijkheid en werkdadigheid toetst, men tot het besluit komt dat deze inlassing, zo niet overbodig, toch ongewenst voorkomt; dat inderdaad dient te worden aangestipt dat de huurprijs van een handelshuis geen vaste rente is van een bepaald kapitaal, dat onveranderd vast blijft; dat de huurprijs een prijs is, die op vervaltermijnen verschuldigd is voor het genot van een onroerend goed, waaraan een handelsblang is verbonden; dat het onmiddellijk in het oog valt dat en dit onroerend goed en dit handelsbelang in hun waarde schommelingen kunnen ondergaan onder de invloed van factoren, totaal vreemd aan het index-number, zoals veroudering van het gebouw, verplaatsing van de handelsbuurt, vermeerdering van concurrentie en meer andere; dat klaarblijkelijk de huurwaarde van een handelspand niet gelijklopend is met de evolutie van een index-number, en de inlassing van de index-number-clausule tot ongerijmdheden, zo niet tot onbillijkheid kan leiden; dat het derhalve redelijk is zich te houden aan de tekst van artikel 6, die de mogelijkheid voorziet om de drie jaar de huurprijs te hoer herzien door de Vrederechter, wanneer door nieuwe omstandigheden de waarde naar onder of naar boven ten minste 15 % is veranderd; dat in deze « omstandigheden » alle mogelijkheden zijn voorzien; inbegrepen de stijging of vermindering van het index-number;

Dat de herziening van artikel 6 trouwens de index-clausule zou kunnen tegenwerken iedere keer dat de prijs, zoals hij vastgesteld werd, door de schommelingen van het index 15 % hoger of lager komt te liggen dan de normale huurwaarde;

(Verder zonder belang).

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

2e Kamer. — 19 December 1952.

Alleenrechtsprekend rechter : M. Kranzen.

Openbaar Ministerie : M. Carlier.

Advocaten : Mrs Van Noorbeeck, Gruyters jr. en Lefebvre-Valentin (Brussel).

Aansprakelijkheid voor verkeersongeval, te wijten aan de toestand van de weg. — Vordering tot schadevergoeding tegen de Staat en de aannemer van de weg. — Contraventionalisering van het wanbedrijf (veroorzaken van lichamelijk letsel door schuld) ten gunste van verdachte op grond van verzachtende omstandigheden. — Zonder invloed i.a.v. Staat en aannemer. — Geen verjaring ingetreden. — Administratie en Rechter. — Vraag van beleid staat niet ter beoordeling van de Rechterlijke Macht.

Aanrijding te wijten aan de toestand van de weg; vordering tot schadevergoeding tegen de Staat en de aannemer van de weg. Geen verjaring op grond, dat de vorderingen hun grondslag zouden vinden in een gecontraventionaliseerd wanbedrijf en sedert de laatste daad van vervolging meer dan zes maanden verlopen zijn.

De Staat kan als rechtspersoon niet een misdrijf plegen, zodat de tegen hem ingestelde vordering van bloot burgerrechtelijke aard is. Zelfs al mocht men aannemen, dat de Staat, daar hij wordt aangesproken als verantwoordelijk voor de daden van zijn organen, de verjaring, die dezen zouden kunnen invoeren, eveneens zou kunnen invoeren, is de verjaring nog niet ingetreden zomin t.a.v. de Staat als t.a.v. de aannemer van de weg. Het wanbedrijf (veroorzaken van lichamelijk letsel door schuld) is immers gecontraventionaliseerd ten gunste van verdachte (de aanrijder) op grond van verzachtende omstandigheden. Deze omstandigheden zijn echter van bloot persoonlijke aard en zonder invloed op de objectieve betekenis van het feit. T.a.v. van de Staat en van de aannemer blijft het feit een wanbedrijf en was de verjaring dus op het ogenblik der dagvaarding niet ingetreden.

Wanneer de Staat de wegen, met de aanleg waarvan hij is belast, op een bepaalde wijze ontwerpt en aanlegt, is zulks een vraag van administratief beleid, die niet staat ter beoordeling van de Rechterlijke Macht.

De aannemer is niet verantwoordelijk, omdat hij ten tijde van het ongeval niet meer met de uitvoering van enig werk ter plaatse belast was en hij vóór het ongeval het werk voltooid had, zoals dat hem door de Staat was opgedragen.

Capelle t/ Belgische Staat (Minister van Openbare Werken) en Mees
en Delinge t/ Belgische Staat en Mees.

Gelet op de inleidende dagvaarding, betekend ten verzoeken van de partij Capelle bij geregistreerde exploiten van deurwaarders Wacquez, te Brussel, en Koninckx, te Hasselt, van 3 Maart 1950 en ingeschreven op de rol onder n° 3795;

Gelet ook op het vonnis van verwijzing naar de Rechtbank, gewezen door de Vrederechter van het kanton St-Truiden de 28 Maart 1950 op dagvaarding, bekend ten verzoeken van de partij Delinge bij geregistreerde exploiten van deurwaarders Wacquez, te Brussel, en Koninckx, te Hasselt, onderscheidenlijk van 27 en 28 December 1949;

Gelet eindelijk op de dagvaarding na verwijzing, betekend ten verzoeken van de partij Delinge bij geregistreerde exploiten van deurwaarders Koninckx, te Hasselt, en Wacquez, te Brussel, onderscheidenlijk van 28 en 31 Augustus 1951 en ingeschreven op de rol dezer Rechtbank onder n° 4320;

Overwegende dat verweerders regelmatig pleitbezorger hebben gesteld;

Overwegende dat de vorderingen van de beide eisen- de partijen tot voorwerp hebben schadevergoeding te bekomen ingevolge éénzelfde verkeersongeval;

dat het daarom is dat de Vrederechter van het kanton St-Truiden een voor hem door de partij Delinge ingeleide eis verwees naar deze Rechtbank, voor dewelke de eis der partij Capelle was ingeleid;

dat het in het belang ener goede rechtsbedeling is beide zaken samen te voegen;

Overwegende dat op 24 Januari 1949 de voertuigen van beide eisende partijen in botsing kwamen te Brustem aan de aansluiting tussen de oorspronkelijke radiale weg Brussel-Luik en de omleiding van deze weg rond de stad St-Truiden, de auto bestuurd door Capelle, komende van Brussel en de vrachtauto toebehorende aan Delinge, komende van Luik;

dat hierbij de echtgenote van Capelle gewond werd;

Overwegende dat vervolgd wegens het toebrengen van slagen en verwondingen door onvoorzichtigheid van deze laatste en wegens samenhangende overtredingen van het Algemene Wegenverkeersreglement, beiden uiteindelijk bij vonnis van de Correctionele Rechtbank alhier van 9 Juli 1949 werden vrijgesproken, omdat het ongeval zou te wijten geweest zijn aan de toestand van de weg;

dat het daarom is dat eisers thans de Belgische Staat en de aannemer van de weg — tweede verweerder — hebben aangesproken;

Overwegende dat verweerders de verjaring inroepen, omdat de eisen een gecontraventionaliseerd wanbedrijf, dat na zes maanden verjaart, tot grondslag zouden hebben;

Overwegende dat de Belgische Staat als rechtspersoon geen misdrijf kan plegen;

dat volgens een gedeelte van de rechtsleer en rechtspraak de eisen tegen hem ingesteld dus van louter burgerlijke aard zijn;

dat mocht men nochtans aannemen dat, vermits hij wordt aangesproken als verantwoordelijk voor de daden van zijn organen, de verjaring, welke door deze zou kunnen worden ingeroepen, eveneens door de Staat kunnen worden ingeroepen, de verjaring nog niet is ingetreden, evenmin als ten opzichte van verweerder Mees;

dat immers, zoals gezegd, de eisen als grondslag hebben het wanbedrijf van slagen en verwondingen door onvoorzichtigheid;

dat weliswaar dit wanbedrijf gecontraventionaliseerd werd t.a.v. eiser Capelle door aanneming van verzachtende omstandigheden te zijnen gunste;

dat deze omstandigheden echter louter persoonlijk zijn en de objectieve toedracht der zaak niet als dusdanig in aanmerking komt (Nypels en Servais, Le Code Pénal Belge interprété, 3e édition, Tome I, blz. 23, n° 19);

dat derhalve het bedoelde feit een wanbedrijf blijft t.a.v. Mees en eventueel van de organen van de Belgische Staat en de verjaring op het ogenblik der dagvaardingen niet was ingetreden;

Overwegende dat het ongeval moet worden toegeschreven aan de volgende omstandigheid: de omleiding, waarop Capelle reed, heeft een breedte van 11 m.;

deze breedte wordt bij de aansluiting geleidelijk teruggebracht op 7,60 m., zijnde de breedte van de radiale weg n° 3;

langs deze weg ligt een tramspoor op afzonderlijke bedding, die op hetzelfde peil wordt gebracht als de weg, daar waar de omleiding over het tramspoor gaat, maar die natuurlijk elders dieper ligt tussen de sporen; Capelle heeft nu bij nacht niet bemerkt dat de door hem gevolgde weg smaller werd en is alzo terecht gekomen in de uitholling, gevormd door de bedding van het tramspoor naast de voorziene overweg;

Overwegende dat het vonnis der Correctionele Rechtbank, waarbij eisers werden vrijgesproken, niet als bezwaar kan worden tegengeworpen aan de tegenwoordige verweerders, die niet in het geding waren;

dat, indien dit vonnis voorzeker de vrijspraak mocht doen steunen op de toestand ter plaatse, er nochtans in zijn motivering blijkbaar een vergissing is geslopen, wanneer er sprake is van niet-voltooiing van de weg;

dat de toestand, die aanleiding heeft gegeven tot het ongeval, op dat ogenblik zó gewild was en bestendig, al werd ook later een verandering beslist;

dat dit duidelijk blijkt uit het verslag van deskundige Imhauser, door eiser Capelle aangesteld;

Overwegende dat, wanneer de Staat zijn wegnenot op een bepaalde wijze ontwerpt en aanlegt, hij handelt in de uitoefening van zijn « imperium » en de Rechterlijke Macht niet mag oordelen over dergelijke administratieve beslissingen (Rép. prat. du Droit belge, V°, Responsabilité, n° 1282);

dat de Rechtbank enkel bevoegd is om te beslissen over het herstel van de schade, aangericht door de onwettige daad van een agent van de Staat, iets waarvan hier geen sprake is;

Overwegende dat wat verweerder Mees betreft, deze op het ogenblik der feiten niet meer belast was met de uitvoering van enig werk ter plaatse van het ongeval en hij voordien het werk voltooid had, zoals hem door de Staat werd opgedragen;

dat hem dus geen verantwoordelijkheid treffen kan;

Gelet op de voorschriften van de artikelen 2, 30 tot 37 der wet van 15 Juni 1935, die nageleefd zijn;

Om deze redenen :

De Rechtbank, uitspraak doende op tegenspraak, gehoord de heer Carlier, Substituut Procureur des Konings, in zijn eensluidend advies, gegeven in de Nederlandse taal, ter openbare terechtzitting van 5 December 1952;

Voegt samen de zaken ingeschreven onder n°s 3795 en 4320 van de Algemene Rol;

Verklaart de eisen niet verjaard;

Verklaart zich onbevoegd om kennis te nemen van deze eisen in zoverre zij gericht zijn tegen de Belgische Staat;

Verklaart ze ontvankelijk, doch ongegrond in zoverre ze gericht zijn tegen verweerder Mees;

Veroordeelt eisers tot de kosten.

Vlaamse Juristen,

Abonneert U op het

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

CORRECTIONELE RECHTBANK TE LEUVEN

1e Kamer. — 25 October 1952.

Voorzitter : M. Vanhove.

Rechters : M.M. Helleputte en Deviaenne.

Openbaar Ministerie : M. Declercq.

Advocaten : Mrs Baeté en Theunis.

Wegenverkeer. — Art. 54, 1° Algemeen Wegenverkeersreglement. — Recht en plicht van de gebruiker van de secundaire weg om de hoofdweg op te rijden ten einde zich de zekerheid te verschaffen of al dan niet een gebruiker van de hoofdweg in aantocht is.

Artikel 54, 1°, van het Algemeen Wegenverkeersreglement (K. B. van 1 Februari 1934) mag niet in die zin worden uitgelegd, dat de gebruiker van de secundaire weg nooit en in geen omstandigheden de hoofdweg zou mogen oprijden op het ogenblik, dat deze laatste in de nabijheid van de aansluiting wordt bereden.

De gebruiker van de secundaire weg mag niet alleen, maar móet zich zekerheid verschaffen van het feit, of een gebruiker van de hoofdweg al dan niet in aantocht is. Wanneer de gesteldheid van de plaats der aansluiting dit vergt, is het hem derhalve toegelaten de hoofdweg in de strikt noodzakelijke mate en met de vereiste voorzichtigheid op te rijden om aan zijn verplichting te kunnen voldoen.

O. M. en Barlé t/ Vlayen.

Gezien door de Rechtbank het hoger beroep, ingesteld door de burgerlijke partij en door het Openbaar Ministerie tegen een vonnis uitgesproken door de Rechtbank van Politie van het kanton Zoutleeuw op 9 Mei 1952, dat de verdachte vrijspreekt en zich onbevoegd verklaart om te beslissen over de eis van de burgerlijke partij;

Aangezien het feit ten laste gelegd van verdachte door het onderzoek in beroepsaanleg ter zitting gedaan evenmin als voor de eerste rechter bewezen is geworden;

Overwegende dat het voorschrift van artikel 54, 1°, van het K. B. van 1 Februari 1934 niet in diër voege dient te worden geïnterpreteerd, dat het de gebruiker van de secundaire weg absoluut en in alle omstandigheden verboden zou zijn de hoofdweg op te rijden op het ogenblik, dat deze laatste in de nabijheid van de aansluiting wordt bereden;

Overwegende dat de prioriteitsregel in bewust artikel tot gevolg heeft dat de gebruiker van de ondergeschikte weg zich niet alleen mag, maar zelfs dient te vergewissen van het feit of een hoofdweggebruiker ja dan neen in aantocht is; dat het hem derhalve toegelaten is, wanneer de gesteldheid van de plaats der aansluiting dit vergt, de hoofdweg in de strikt noodzakelijke mate en met al de vereiste voorzichtigheid op te rijden om zijn verplichting uit te voeren (Cass., 24 April 1950, J. T. 1950, 407; idem, 30 October 1950, Pas. 1051, I, 107; idem, 30 April 1951, Pas. 1951, 598);

Overwegende dat de verschillende elementen in casu verwezenlijkt zijn;

Overwegende inderdaad dat blijkens de vaststellingen der verbalisanten, weergegeven op de schets bij hun proces-verbaal gevoegd, het huis Cleyren, gelegen aan de aansluiting, het uitzicht voor de beide bestuurders belemmerde; dat daarenboven de steenweg Tie-

nen-Drieslinter, door de burgerlijke partij gevolgd, aangemeld huis een onoverzichtelijke bocht vertoont;

Overwegende dat dit dubbel kenmerk van de plaatselijke gesteldheid — aanwezigheid van het huis Cleyren en van een onoverzichtelijke bocht — verdachte ertoe noopte de hoofdweg op de rijden ten einde er zich van te vergewissen of deze al dan niet vrij was;

Overwegende verder dat verdachte blijkt de hoofdweg te zijn opgereden slechts in de noodzakelijke mate en daarenboven met de voorzichtigheid door de omstandigheden geboden; dat de verbalisanten inderdaad hebben vastgesteld dat het voertuig van verdachte zich zowel op het ogenblik van de aanrijding als bij hun aankomst met de voorwielen bevond op de beton van de secundaire weg, zijnde de Molenstraat; dat derhalve enkel de motorkap de hoofdweg in beslag nam, zodat de wagen van verdachte, zijnde een « Renault-Juva », slechts enkele tientallen centimeters van de hoofdweg innam; dat de getuige Grammet verklaart dat verdachte heel langzaam reed en bij de aansluiting stopte;

Overwegende dat de eerste rechter dan ook met reden verdachte vrijgesproken heeft zonder kosten en zich tevens onbevoegd heeft verklaard om te beslissen nopens de eis van de burgerlijke partij.

Om deze redenen :

De Rechtbank,

bevestigt het vonnis van de eerste rechter zo op straf- als op burgerlijk gebied.

**RECHTBANK VAN KOOPHANDEL
TE ANTWERPEN**

6e Kamer. — 14 Januari 1953.

Voorzitter : M. De Kepper.

Referendaris : M. Van Caeneghem.

Advocaten : Mrs Vandebussche en Van Nieuwerburgh.

Aanneming van werk. — Openbare aanbesteding. — Opzetcontract. — Ongeoorloofde oorzaak. — Voorgewende andere oorzaak. — Het opzetcontract is volstrekt nietig. — Terugvordering van de reeds betaalde opzetsom?

Het « opzetcontract », d.w.z. de overeenkomst, waarbij de gegadigde aannemers voor een openbare aanbesteding bedingen, dat slechts één hunner zal inschrijven ten einde de concurrentie uit te sluiten en in de aannemingsprijs een opzetsom zal berekenen, welke hij onder zijn medegegadigden zal verdelen, heeft een ongeoorloofde oorzaak en is daarom volstrekt nietig.

De vermelding van een voorgewende oorzaak in plaats van de werkelijke (in het onderhavige geval werd betaling gevorderd van een bedrag wegens « onderaanneming ») doet aan die volstreekte nietigheid niet af, daar de voorgewende oorzaak slechts ten doel heeft de werkelijke ongeoorloofde oorzaak te vermommen. De nietigheid kan derhalve niet gedeelt worden door een vrijwillige uitvoering der overeenkomst.

De aannemer, die een gedeelte der opzetsom aan een medegegadigde heeft uitbetaald, kan het betaalde niet terugvorderen op grond van het adagium « in pari causa turpitudinis cessat repetitio ». Wel weigert hij terecht de betaling van het saldo der opzetsom.

Jansen 4/Huot.

Aangezien de vordering er toe strekt dat gedaagde zal worden veroordeeld om aan eiser te betalen de som van 12.971 fr. met verwijlntresten sinds 30-9-47, gerechtelijke interesten en kosten van het geding: dit alles wegens achterstallige betaling, verschuldigd voor onderaanneming ten belope van 37.971 fr. — althans factuur dd. 5-8-47, waarop 15.000 fr. werd afgekort op 12-8-49 en 10.000 fr. op 17-12-50: blijft 12.971 fr.

Aangezien gedaagde aanvoert:

1. dat eiser ten onrechte een zogenaamd saldo «voor uitvoering van werken» ten belope van 12.971 fr. vordert, daar eiser hoegenaamd geen werken voor rekening van gedaagde heeft uitgevoerd;

dat integendeel de werkelijke verhouding tussen partijen zich als volgt voordoet: op 11-12-46 is een openbare aanbesteding geschied van een werk voor rekening van het Ministerie van Landsverdediging, nl. in verband met de oprichting van het legerdepot voor eetwaren te Antwerpen. Hieraan hebben 11 concurrenten deelgenomen — waaronder eiser en gedaagde — en in onderling akkoord tussen alle concurrenten werd gedaagde vóór de officiële aanbesteding als laagste inschrijver erkend, terwijl ook werd overeengekomen dat een globale opzetsom van 20 % op de voorziene werken zou toegekend worden om alzo alle concurrenten uit te schakelen. Aan verweerder werd dan ook door het Ministerie van Landsverdediging medegedeeld dat zijn inschrijvingen aangenomen en goedgekeurd werden voor 2.947.026 fr., zodat voor de concurrenten, die aldus uitgeschakeld werden, een recht op de opzetsom ontstond, dat voor verzoeker 69.300 fr. beliep: enkel om deze bron van inkomsten fiscaal en boekhoudkundig te kunnen verrechtvaardigen factureerde verzoeker «voor uitvoering van werken en onderaanneming». Tijdens de uitvoering der werken werd echter door het Ministerie van Landsverdediging afgezien van 2/3 der voorziene werken, zodat logischerwijze de opzetsom op dezelfde wijze dient verminderd te worden en gedaagde ruimschoots de beloofde opzetsom heeft uitgekeerd; eiser geeft in dagvaarding zelf de betaling van 25.000 fr. toe);

2. dat de ten deze ingestelde vordering een ongeoorloofde oorzaak heeft en derhalve onontvankelijk dient te worden verklaard;

dat inderdaad bij door de Staat bevolen openbare aanbestedingen het openbaar belang vereist dat de concurrentie tussen de verschillende inschrijvers haar vrije loop moet hebben en derhalve een akkoord, waarbij een inschrijver de onthouding van een eventuele concurrent of zijn latere terugtrekking bekomt door beloften van om 't even welk voordeel, nietig en ongeoorloofd is;

dat dezelfde zienswijze dient te worden aanvaard voor overeenkomsten, tussen inschrijvers afgesloten, waarbij de aannemer, aan wie het werk gegund is, ter schadeloosstelling der andere inschrijvers dezen een som ter beschikking stelt gelijk aan een zekere percentage van de aannemingsprijs;

3. dat de nietigheid ener verbintenis met ongeoorloofde oorzaak absoluut is en dus door elke belanghebbende kan worden ingeroepen;

4. dat daarenboven de overeenkomst moet nietig verklaard worden, zo het ongeoorloofd doel door de partijen gemeenschappelijk is nagestreefd en ten deze niet kan ontkend worden dat eiser dat ongeoorloofd doel bewust heeft beoogd;

5. dat bijgevolg de vordering dient te worden ontzegd op grond van het adagium «Nemo auditur turpitudinem suam allegans»;

6. dat weliswaar gedaagde deze ongeoorloofde verbintenis ten dele heeft uitgevoerd en op grond van artikel 1131 B.W. de terugbetaling van het door hem gepreesteende zou kunnen vorderen op grond dat voornoemde wettekst wil dat verbintenissen met ongeoorloofde oorzaak geen het minste gevolg mogen hebben, doch dat de rechtspraak deze terugvordering ontzegt op grond van het adagium «in pari causa turpitudinis cessat repetitio»; dat gedaagde dan ook afziet van de terugvordering van het reeds betaalde gedeelte van de opzetsom, doch dan ook terecht weigert het saldo te betalen (Verbrekingshof, 21 October 1942);

7. dat het vanwege eiser niet opgaat te beweren dat de geveinsde oorzaak maar een betrekkelijke nietigheid ten gevolge heeft en deze door een bewuste en vrijwillige uitvoering wordt gedekt, vermits eiser ten deze uit het oog verliest, dat de effectieve en gedeeltelijke uitvoering slechts de nietigheid, d.w.z. de betrekkelijke nietigheid dekt, wanneer het gaat om verbintenissen zonder oorzaak, met niet vermeende oorzaak of met geveinsde oorzaak ter vermomming ener geoorloofde oorzaak, doch niet wanneer het gaat om verbintenissen met een voorgewende oorzaak ter vermomming van een ongeoorloofde oorzaak daar dan de verbintenis is aangetast met een absolutie nietigheid;

8. dat het door eiser aangeboden getuigenverhoor niet dienend is, waar hij aanbiedt bij getuigen de werkelijke oorzaak der verbintenis te bewijzen, vermits de werkelijke oorzaak niet wordt betwist en het «libellé» zelf overduidelijk aantoonde, dat het hier om een vergoeding gaat ingevolge overeenkomst tussen concurrenten, die deelnamen aan de openbare aanbesteding der werken van het Groot Legerpark te Antwerpen (juist het geval, dat door het Hof van Beroep te Brussel dd. 5 April 1951 als ongeoorloofd wordt bestempeld);

Aangezien eiser ter staving zijner vorderingen en ter weerlegging van gedaagdes beweringen aanvoert:

1. dat gedaagde niet kan ontkennen factuur ontvangen te hebben op 5 Augustus 1947 ten belope van 37.971 frank en dat hij tegen deze factuur ook op geen enkel ogenblik heeft geprotesteerd;

dat integendeel hij ingevolge aanmaning tot tweemaal toe afkorting en betaalde zonder enig voorbehoud te maken;

2. dat het thans niet opgaat deze facturen te betwisten onder voorwendsel, dat zij steunen op een geveinsde oorzaak, daar dit middel louter dilatoir en in rechte onontvankelijk is;

dat inderdaad de geveinsde oorzaak geen reden van volstreekte nietigheid is, terwijl de betrekkelijke nietigheid kan gedekt worden door een vrijwillige uitvoering der overeenkomst; hetgeen gelijk staat met een stilzwijgende bevestiging;

dat in deze gedaagde maar bezwaarlijk zou kunnen ontkennen dat de gedeeltelijke uitvoering der overeenkomst niet wetens of willens zou zijn geschied en hij zelfs ter terechtzitting toegaf nog een voorgaande factuur ten belope van 32.000 frank, die op dezelfde grond berustte, betaald te hebben;

3. dat het door gedaagde opgeworpen verweermiddel klaarblijkelijk ten doel heeft de eis te vertragen en waar gedaagde de geveinsde oorzaak tracht te ontkennen, hij niettemin het bestaan van een werkelijke oorzaak toegeeft; dat gedaagde dan ook in gebreke blijft enig bewijs naar voren te brengen, waaruit zou blijken dat de werkelijke oorzaak het bestaan van zijn schuld aantast of zou van invloed zijn op de opeisbaarheid der schuld;

4. dat, waar in geval van erkend geveinsde oorzaak

de bewijslast van het bestaan der werkelijke oorzaak op eiser rust — bewijs dat in deze niet meer dient te worden geleverd, daar gedaagde voor de Rechtbank het bestaan der oorzaak heeft bekend en omschreven — eiser niettemin bewijsaanbod doet voor het geval de Rechtbank de erkenning door gedaagde onvoldoende zou achten;

Aangezien, waar eiser het bewijs levert dat hij aan gedaagde op 5 Augustus 1947 factuur heeft toegezonden voor het bedrag van 37.971 frank voor uitgevoerde werken in onderaanneming in het Groot Legerpark te Antwerpen — rekening, die door gedaagde is aanvaard, door hem daartegen niet op kennelijke wijze is geprotesteerd en waarop hij zonder enig voorbehoud 25.000 frank afkortte, eiser anderzijds moet toegeven dat hij daadwerkelijk geen werken in onderaanneming voor gedaagde op het Groot Legerpark te Antwerpen heeft uitgevoerd en derhalve de aangegeven oorzaak een geveinsd karakter heeft;

Aangezien verzoeker uitdrukkelijk toegeeft dat de reden der vordering gelegen is in een overeenkomst tussen partijen afgesloten, waarbij gedaagde zich verplichtte aan verzoeker een commissie te betalen ter schadeloosstelling van deze laatste, om reden dat aan gedaagde het werk in het Groot Legerpark te Antwerpen werd gegund en de andere inschrijvers aldus waren overeengekomen met de aannemer aan wie het werk werd opgedragen;

Aangezien eiser in zijn stellingen het geveinsde karakter der vordering niet ontkent, doch zich enkel beperkt tot de verklaring, dat de geveinsde oorzaak geen volstreckte nietigheid medebrengt, terwijl de betrekkelijke nietigheid kan gedekt worden door de bewuste en vrijwillige uitvoering der overeenkomst en in deze de uitvoering of minstens de gedeeltelijke uitvoering onbetwistbaar bewust en gewild is geschied;

Aangezien ten deze door de gedingvoerende partijen niet betwist of kan betwist worden dat de werken, waarvan sprake, uitgevoerd werden aan het Groot Legerdepot te Antwerpen en derhalve het werken zijn, die zijn uitgevoerd ingevolge openbare aanbesteding door het Ministerie van Landsverdediging uitgeschreven;

Aangezien het enig twistpunt is of een overeenkomst tussen inschrijvers bij een openbare aanbesteding, ten doel hebbende hem aan wie het werk wordt gegund te verplichten aan de niet aangenomen inschrijvers een vergoeding te betalen, geldend is of in strijd met de openbare orde en goede zeden;

Aangezien de rechtsleer als strijdig met de openbare orde en derhalve als nietig beschouwt o.m. de overeenkomsten, die als doel hebben een publieke aanbesteding van de Staat te vervalsen of ten minste tot gevolg hebben, dat de vrijheid van opbod belemmerd wordt (De Page, Tome I, n° 93 septimo, blz. 115; Delvaux A., Traité juridique des bâtisseurs, n° 331);

Aangezien ook de meest recente rechtspraak deze zienswijze huldigt en derhalve soortgelijke contracten — tenminste, indien zij verband houden met openbare aanbestedingen door de Staat uitgeschreven — nietig verklaart;

dat inderdaad een arrest van het Hof van Beroep te Brussel dd. 5 April 1941 (Pas. 1944, T. I, 6) luidt als volgt :

« Attendu qu'il est reconnu que lorsqu'il s'agit d'une » adjudication publique ordonnée par l'Etat, l'intérêt » public exige que la concurrence entre soumission- » naires se produise sans entrave et que l'accord par » lequel un soumissionnaire obtiendrait, moyennant » promesse d'un avantage quelconque, l'abstention d'un » concurrent éventuel ou son désistement, serait nulle » comme ayant une cause illicite »;

Aangezien ten deze de toestand van die aard is en derhalve de in gestelde vordering dient te worden ontzegd om reden dat ze haar ontstaan vindt in een ongeoorloofde oorzaak;

Aangezien waar in principe mag aangenomen worden, dat een geveinsde oorzaak in rechte geen reden van volstreckte nietigheid is, doch slechts van betrekkelijke nietigheid, dewelke kan gedekt worden door de bewuste uitvoering der overeenkomst, ten deze alleen een geveinsde oorzaak voorhanden is, doch een *geveinsde oorzaak, die tevens een ongeoorloofde oorzaak verbergt*;

Aangezien gedaagde ten onrechte akte vraagt van het feit, dat hij het geding schat op meer dan 25.000 frank;

dat inderdaad de vordering enkel strekt tot betaling van een bepaalde som van 12.971 frank en het bedrag zelf de schatting uitmaakt;

dat in dit geval inderdaad geen andere schatting kan worden gedaan (Van Bauwel, Handboek van Burgerlijk Procesrecht, deel II, n° 347, blz. 107, uitgave 1936);

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Stelt de toepassing vast van artikel 2 der wet van 15 Juni 1935;

Alle verdere of strijdige besluiten verwerpend als niet ter zake dienend;

Verklaart de tussen partijen gesloten overeenkomst nietig op grond van ongeoorloofde oorzaak en verklaart derhalve de ingestelde eis onontvankelijk;

Wijst derhalve verzoeker af van zijn vordering met behoud der kosten ten zijnen laste.

NOOT : Over de nietigheid van het zg. opzetcontract bij openbare aanbestedingen: zie men o.a. De Page, T. I, Compl., Vol. I, n° 93, 7° en de aldaar geciteerde rechtspraak en literatuur, waaronder Hof Brussel, 9 November 1903 en 5 Mei 1904, Pas. 1904, II, p.p. 236 v.v., met een interessante noot van P. L.; Hof Brussel, 5 April 1941, Pas. 1944, II, 6; Rb. Luik, 25 Februari 1937, Pas. 1937, III, 159; Rb. van Koophandel Antwerpen, 19 Februari 1908, P.P. 1908, 451; J. Constant, de la nullité des conventions qui entravent la liberté des enchères, Revue de droit belge, t. X, pp. 119 v.v.

Het in bovenstaand vonnis aangehaalde cassatie-arrest dd. 21 October 1942 verscheen in de Pas. 1942, I, 237, met noot van R. H.

In Nederland is de vraag of het zg. opzetcontract al dan niet een ongeoorloofde oorzaak heeft, herhaaldelijk aan het oordeel van de Rechter onderworpen. De Hoge Raad heeft in verschillende arresten beslist, dat dergelijke overeenkomst een ongeoorloofde oorzaak kan hebben, doch niet steeds behoeft te hebben. Volgens de Hoge Raad is de overeenkomst geldig, indien het bedrag van de opzet niet in onredelijke verhouding staat tot de aannemingsom, wat vanzelf door de rechter over de feiten wordt beoordeeld.

Verder heeft de Hoge Raad beslist dat, zo het opzetcontract een ongeoorloofde oorzaak heeft, het jegens de aanbestedder een onrechtmatige daad oplevert, zodat deze deswege schadevergoeding kan vorderen. Men zie hierover o.a. Hoffmann-Van Opstall, Het Nederlands verbintenissenrecht (7e druk), blz. 312 v.v.; Pitlo, Het verbintenissenrecht (3e druk), blz. 176; Suyling, Inleiding tot het burgerlijk recht, 2e stuk, 1e gedeelte (2e druk), n° 80; Völlmar, Nederlands Burgerlijk Recht, n°s 751 en 753; Asser-Rutten, Verbintenissenrecht, derde deel (1952), blz. 259-260.

VREDEGERECHT TE PEER

25 Maart 1953.

Rechter : M. Roelandts.

Bevrijdende verjaring. — Vordering wegens aan particulier door winkelier geleverde koopwaren. — Art. 2272 B.W. is van openbare orde.

De vordering van een winkelier tegen een particulier tot betaling van geleverde goederen verjaart door verloop van één jaar (artikel 2272 B.W.). Dit artikel is van openbare orde en moet dienvolgens ambtshalve toegepast worden.

Cuppens t/ Lemmens.

Gelet op de dagvaarding van deurwaarder A. Smeets te Peer dd. 11 Maart 1953, waarbij eiser verweerder verzocht de som van 1.967,75 frank te betalen wegens verkoop en levering van winkelwaren, daterend van vóór 25 Februari 1952;

Overwegende dat de verwerende partij niet verschijnt noch iemand om haar te vertegenwoordigen, alhoewel zij regelmatig gedagvaard en opgeroepen werd;

Overwegende dat uit de gegevens van de zaak, onder meer uit de uitleg door de eisende partij ter zitting verstrekt, blijkt dat de vordering onontvankelijk is, daar deze verjaart na één jaar voor de levering van koopwaren door een koopman aan een particulier overeenkomstig artikel 2272 B.W., en dat dit artikel van openbare orde is;

Overwegende dat de eiser niet bewijst dat verweerder een handelaar is en dat de laatste levering van koopwaren dateert van vóór 25 Februari 1952; dat dienvolgens verjaring is ingetreden;

Overwegende daarenboven dat de in casu gedane leveringen volgens verklaringen van eiser geen betrekking hadden op de handel van verweerder, voor het geval deze toch handelaar mocht zijn, en dat dienvolgens de dertigjarige verjaring niet kan ingeroepen worden (Rb. Kortrijk, 25 Juni 1881, Pas. 1882, III, 250);

Om deze redenen,

Verlenen verstek tegen de verweerder en, in laatste aanleg beslissende,

Verklaren de eis onontvankelijk, wijzen hem af, en veroordelen eiser tot de kosten.

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

“Rechtskundig Weekblad”

BIBLIOGRAPHIE

Jan RONSE, advocaat bij het Hof van Beroep te Gent : **Verloving** - « Algemene Practische Rechtsverzameling » - Brussel, Larcier, 1953.

In de « Algemene Practische Rechtsverzameling » verscheen zopas van de hand van Mter J. Ronse, de verhandeling « Verloving ».

Wie Mter Jan Ronse kent, weet dat hij begaan is met rechtsvernieuwing en rechtsvergelijking. In dit perspectief was « De Verloving » vanzelfsprekend een dankbaar onderwerp : afwezigheid van wettelijke regeling van de stof, jurisprudentieel recht waarvan de oplossingen lang niet altijd voldoende geven, interessante mogelijkheden van rechtsvinding geput uit vergelijking met vreemd recht.

De lectuur van Mter Ronse's kleine monografie valt dan ook bijzonder mee.

Na een omschrijving van het gegeven en een korte maar degelijke paragraaf betreffende de rechtsgeschiedenis (van de hand van Prof. Eg. Strubbe), volgt een vrij uitgebreide rechtsvergelijkende uiteenzetting. Zij blijft nochtans — benevens ons oud-vaderlands recht en het kerkelijk recht — met reden beperkt tot deze landen die met het oog op de rechtsvinding bij ons van belang kunnen zijn : Nederland, Duitsland, Zwitserland, Engeland, het nieuwe Franse ontwerp van C. C. De oplossingen van het Scandinafse recht, hoe interessant ook, worden terecht niet besproken, evenmin als de soms abusieve jurisprudentiële oplossingen van het Amerikaanse recht in zake « *lucrum cessans* ».

Het centrale probleem van de verhandeling is natuurlijk het vraagstuk van het recht op vergoeding wegens onrechtmatige verbreking van de verloving, en de praktische oplossing daarvan met inachtneming van de vrije huwelijksluiting.

De contractuele theorie, ook in haar nieuwe door Josserrand geformuleerde vorm, wordt door schrijver van de hand gewezen.

De op vandaag in de Belgische rechtspraak dominerende stelling : « de verloving, geen rechtsgeldige verbintenis », en haar gevolg : « alleen aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad naar aanleiding van de verbreking » zet de auteur objectief uiteen.

De tegenstrijdigheden die de rechtspraak bij de toepassing van deze stelling vertoont, worden scherp geanalyseerd en het soms al te spitsvondig onderscheid tussen de verloving en de verbreking zélf en de feitelijke omstandigheden die ze vergezellen (« *les circonstances extrinsèques à la rupture* ») terecht geheld.

Mter Ronse wil de onrechtmatige daad ook vinden in de verbreking (zonder geldige reden) zélf, zoals ook de (lichtzinnige) verloving kan onrechtmatig zijn.

Met groot talent verdedigt schrijver zijn eigen stelling, nl. : dat de verloving niet is een verbintenis-scheppende overeenkomst in de zin van artikel 1101 B.W., maar een familierechtelijke overeenkomst van bijzondere aard, gericht op de instelling van het huwelijk en vandaar uit te beoordelen.

Men kan weliswaar van oordeel zijn dat, daar waar de auteur de onrechtmatige daad in de verbreking zélf vindt, het onrechtmatig karakter er van zich toch telkens uit door bijzondere omstandigheden (plotse, al te late breuk zonder geldige reden, enz.) zodat de constructieve draagwijdte van schrijvers stelling er enigszins door in het gedrang komt.

Niettemin is zijn poging om méér logica te brengen in de stof en de vrij verwarde rechtspraak te toetsen aan de eerste rechtsbron ter zake : de natuur van de verloving zélf, lofwaardig. Verdienstelijk leek ons

vooral de bekommernis van de auteur het recht aan te passen aan het reële gegeven en niet andersom.

De lezer mene vooral niet dat Mter Ronse's monografie voor de theoreticus is bestemd. Wel integendeel.

De talrijke praktische aspecten van de stof: wie aansprakelijk is en wie aanspraakgerechtigd, welke bewijzen dienen geleverd en hoe, op wie de bewijslast rust, voor welke (tot de «Negatieve Interesse») beperkte schade, vermogensschade en onstoffelijke schade, men vergoeding zal kunnen bekomen, dit alles wordt aan de hand van de heersende rechtspraak, omstandig en scherpzinnig uiteengezet.

De auteur wist een voor het onderwerp passend evenwicht te bewaren tussen de uiteenzetting van zijn persoonlijke juridische opvattingen in zake en een voor de practicus zeer bruikbare commentaar van de vigerende rechtspraak.

Dank zij een bondige en zakelijke stijl is de verhandeling bovendien beknopt gebleven.

In een Titel II wordt ten slotte nog het vraagstuk behandeld van de aanspraak van de verloofde in gevolg van doodslag of verwonding op de persoon van de andere verloofde en worden de eigen regelen die deze stof beheersen op voortreffelijke wijze uiteengezet.

Zoals de h. Raadsheer Jos. Axters voor zich en voor de Vlaamse rechtswereld onschatbare verdiensten verwierf door de leiding op zich te nemen van die grootse wetenschappelijke onderneming die de A.P.R. is, zo is Mter Jos Ronse de ondernemende en onvermoeibare spil van het redactie-comité der A.P.R. Door deze omvangrijke taak waar te nemen draagt hij reeds op bestendige en onvolprezen wijze bij tot het verwezenlijken van dit monumentaal werk.

Thans heeft hij, als een der eersten, ook zijn eigen wetenschappelijke bijdrage tot de A.P.R. geleverd. Wij hebben een vermoeden, en wij hopen, dat zijn onuitputtelijke werkkraft nog méér bijdragen van zijn hand zal opleveren. En wij weten dat zij, net zoals deze, voortreffelijk zullen zijn.

A. de Vreese,

Raadsheer in het Hof van Beroep te Gent.

KRONIEK DER TIJDSCHRIFTEN

Hiermede wordt een nieuwe reeks bijdragen aangevangen die regelmatig in het Rechtskundig Weekblad zullen verschijnen.

Het opzet bestaat er in de lezers in te lichten over de bijdragen en noten gepubliceerd in tijdschriften, waarvan de meeste niet te vinden zijn in de private bibliotheken van advocaten en magistraten.

Het komt dus nuttig voor dat de practicus meer verneemt dan het opschrift, en dat hij zou weten welke stof in de bijdrage behandeld wordt, op welke wijze, gebeurlijk welke stelling erin verdedigd wordt en slotte, af en toe, een korte kritische uitwijding, door deze bijdrage uitgelokt.

Medewerkers van het R.W. zullen bij het volgen van deze kroniek een overzicht krijgen van vele onderwerpen waarover nog heel wat studie kan aangevangen of voltooid worden. Het is de taak van het opkomende geslacht van Vlaamse juristen zich steeds opnieuw met onverpoosde ijver aan het werk te stellen om hun bijdrage te verlenen voor de bloei van de Vlaamse rechtswetenschap. De kroniek kan wellicht ook enkele aanduidingen verschaffen over het zeer grote praktische nut van de rechtsvergelijking.

1. ESMEIN P.: *Le double visage et les singularités de la pension après divorce.*
Rec. Dal. 1953, Chr., blz. 67-70.

In deze bijdrage bespreekt de auteur de gevolgen die door de hedendaagse Franse rechtspraak afgeleid werden uit de dubbele aard van het eerste lid van art. 301 van de Franse C.C., dat, zoals men weet, niet alleen in zijn jurisprudentiële toepassing, maar sedert de toevoeging van een tweede lid thans ook in zijn tekst van het Belgische art. 301 B.W. afwijkt. De tegenstellingen worden vastgesteld tussen de oplossingen die nu eens gegrond zijn op het alimentaire karakter, dan eens op de vergoedende aard van de uitkering uit art. 301 B.W. Bovendien wordt de ommekeer van het Franse Cassatiehof in verschillende recente uitspraken aangeduid.

De beschouwingen die de auteur op blz. 70 aan de grondslag van de Franse rechtspraak wijdt zijn o.i. belangrijk voor diegenen die de vergelijking tussen de Franse en Belgische interpretatie van art. 301 niet beperken tot vraagstukken van loutere techniek. De auteur toont inderdaad aan hoe de oplossingen en de variaties daarin bepaald worden door de sociologische werkelijkheid en haar evolutie, terwijl in de rechtspraak deze werkelijke motieven verzwegen worden. Deze studie is des te belangrijker daar in België, de strijd om art. 301 B.W. blijkbaar nog niet uitgestreden is (zie o.m. Kluyskens: Karakter van het pensioen dat na echtscheiding op grond van art. 301 B.W. aan de onschuldige echtgenoot kan toegekend worden. Rechtsk. Tijdschr., 1949, blz. 99).

2. X.: Noot onder Hrb. Brussel, 18 Dec. 1952, Jur. Comm. Brux., 1953, blz. 100-106.

Nummer 3-4 van de Jaargang 1953 van het tijdschrift «Le jurisprudence commerciale de Bruxelles» bevat zeven vonnissen in verband met de ongeoorloofde oorzaak van de verbintenissen. Naar aanleiding van een dezer wijdt een naamloze auteur een uitvoerige noot, waarin een zeer gedocumenteerd standpunt ingenomen wordt ten aanzien van de jongste stellingname in het Belgische recht.

3. LARGUIER J.: *La preuve d'un fait négatif.*
Revue trimestrielle de droit civil, 1953, blz. 1-48.

Het bewijsrecht blijft, wellicht tengevolge van de plaats dat het in onze wetboeken inneemt, nl. in het B.W., en vooral uit de fragmentaire regeling daarin een van de belangrijkste vakken die hoofdzakelijk op de rechtsleer aangewezen zijn.

Dit blijkt eens te meer uit deze belangwekkende studie, die als een bijna volledige verhandeling mag gelden van hetgeen de auteur noemt het bewijs van het «negatieve feit».

Het vraagstuk wordt er eerst omlind en geplaatst t.o. de algemene problematiek van het stuk.

Een eerste deel is gewijd aan de bewijslast van het negatieve feit, meer bepaald aan de bepaling van de gevallen waarin de bewijslast wordt omgekeerd of verschoven, juist wellicht, verdeeld, in die mate waarin een onbepaald negatief feit zou moeten bezworen worden. Uit zijn onderzoek besluit de auteur dat de negatieve aard van het te bewijzen feit niet als volstrekt criterium kan erkend worden voor de verschuiving van de bewijslast.

Het tweede deel strekt er toe aan te tonen dat het bewijs van een negatief feit geenszins een verschuiving van de bewijslast ten gevolge heeft, maar wel een verandering van het voorwerp der bewijsvoering: het

bewijs van het negatieve feit wordt opgelost in de bewijslevering van positieve feiten. Dit laat alleen een moeilijkheid bestaan wanneer het gestelde feit *onbepaald negatief* is. Dit wordt door de auteur vastgeknoopt aan het idee van vermoedelijkheid en schijn, waarop heel het vraagstuk van het bewijs berust.

In een eerste paragraaf wordt het voorwerp van het negatief bewijs onderzocht waar er een wettelijk vermoeden voorhanden is, vooreerst ter zake van aansprakelijkheid uit overeenkomst en uit onrechtmatige daad, vervolgens ter zake van afstamming.

Een tweede paragraaf betreft het voorwerp van het negatief bewijs bij afwezigheid van wettelijk vermoeden.

De grote weelde van verwijzingen naar Franse rechtspraak en rechtsleer zal de verdere opzoekingen waartoe deze studie aanzet vergemakkelijken. Deze studie ware ongetwijfeld vruchtbaarder geweest indien de auteur zich niet zo uitsluitend tot de Franse literatuur had beperkt.

4. GORE F. : *Le fondement de la gestion d'affaires source autonome et générale d'obligation.*
Rec. Dall. 1953, Chr., 39-42.

De auteur vertrekt van de vaststelling der Franse Jurisprudentiële uitbreiding van de artikelen 1372-1374 B. W. tot een reeks niet voorziene gevallen waarvan een interessante opsomming gegeven wordt, om op zoek te gaan naar het wezen van deze rechtsfiguur, die hij vooreerst bepaalt als onafhankelijke bron van verbintenissen, en verder ontleedt als de sanctie van de zedelijke plicht van wederzijdse hulpverlening.

Deze eerste stelling, de autonomie van de zaakwaarneming, wordt belicht door de vaststelling van de elementen die haar onderscheiden van de overeenkomst, bepaaldelijk van de lastgeving, door de uitsluiting van het begrip van de eenzijdige rechtsakt, door de tegenstelling met de vermogensvermeerdering zonder oorzaak, en tenslotte met de wettelijke verbintenis uit art. 1370, derde lid, B.W.

De tweede stelling strekt tot verklaring van de toepassing van de instelling tot dewelke wezenlijk behoort het *nuttig* en *vrijwillig* verrichten van een daad van dienstbetoon t.o. van een derde die deze duldt.

Aldus is de zaakwaarneming een der oudste toepassingen van « le règle morale dans le droit des obligations ».

5. LALOU H. : *Les droits de la critique artistique ou littéraire.*
Noot onder Parijs, 6 Jan. 1953, *Rec. Dall.* 1953, J., 198.

Aanleiding tot dit arrest en tot deze noot was een hevige critiek t.a. van het optreden van een danseres aan wie o.m. verweten werd tot het onbetamelijke toe aan exhibitie veeleer dan aan kunst te doen. De auteur zoekt het criterium dat zal toelaten in de vrijheid van critiek, de onrechtmatigheid te ontdekken. Deze wordt uitgesloten wanneer de bespreking strekt tot vrijwaring van het algemeen belang, terwijl de zending van de criticus zelf een zeer grote vrijheid vereist, die slechts beperkt wordt door het verbod van rechtsmisbruik, de kwaadwillige handeling. Verdienste en bekwaamheid zijn bestanddelen van eer en aanzien waarop de critiek vrij schot heeft.

6. BLANC E. : *La responsabilité des parents à raison des actes dommageables commis par un mineur*

volontairement émancipé. Noot onder Cass. fr. (Crim.) 25 Juli 1952, S. 1953, 1, 69.

Voor het eerst moest het Franse Cassatiehof uitspreken over het vraagstuk dat reeds herhaaldelijk door ons Hof van Verbreking was opgelost (Verbr. 6 Maart 1950, R.W. 1949-50, 1611; Pas. 1950, I, 477; J.T. 1950, 324; R.G.A.R. 1951, 4795; Rev. Dr. Pén. 1950-51, 114; — Verbr. 11 Febr. 1946, Pas. 1946, I, 62 met noot Ch. C., J. T. 1946, 112; R.G.A.R. 1946, 3913 met noot P. Fredericq).

Eens te meer zijn beide hoven van Verbreking in strijd met elkander: het Belgische houdt voor dat de aansprakelijkheid van de ouders uit art. 1384 opgeheven is door de ontvoogding luidens art. 477 B.W. onverminderd hun aansprakelijkheid uit art. 1382 B.W.; het Franse integendeel laat het vermoeden van aansprakelijkheid uit art. 1384 onaangetaast bestaan.

De auteur van de noot kent het oudste van de twee Belgische arresten en verdedigt de genuanceerde Belgische oplossing tegen de absolute uitspraak van het Franse Cassatiehof.

7. RODIERE R. : Noot onder Cass. Fr., 31 October 1952, J. C. P. 1953, II, 7592.

Eens te meer geeft de Franse rechtspraak, waarin het begrip schade in art. 1382 B.W. beperkt wordt tot de krenking van een subjectief recht, aanleiding tot critiek vanwege de Franse doctrine.

In deze noot wordt een zeer duidelijk overzicht gegeven van de wisseling in de jurisprudentiële formules sedert 1937, waarin enerzijds de klassieke stelling, die onverstoorde blijven gelden was sedert 1863, verworpen is, maar die steeds onderworpen gebleven zijn aan scherpe critiek vanwege de arrêstisten.

De tegenstelling tussen de burgerlijke en criminele rechtspraak enerzijds en de Conseil d'Etat sedert 1952 anderzijds wordt er ook besproken. De auteur verdedigt er, zonder het uitdrukkelijk te zeggen en wellicht onbewust, de stelling die in de Belgische rechtspraak geldt sedert het arrest van 16 Januari 1939 (Pas. 1939, I, 25).

Het blijkt echter dat een duidelijke verwijzing naar deze laatste Belgische rechtspraak de oplossing ongetwijfeld aan duidelijkheid zou hebben doen winnen.

8. MACHLEID W. : *Zur Vorteilsausgleichung im Schadenersatzrecht. — Die Ansprüche des Dienstberechtigten bei Arbeitsunfähigkeit des Dienstverpflichteten infolge eines unverschuldeten Verkehrsunfalles.*
Juristenzeitung 1952, blz. 644-647.

Het zo belangrijke vraagstuk omtrent de mogelijkheid der vordering van de werkgever wegens de voortbetaling van het loon tijdens de werkonbekwaamheid van het slachtoffer, beroert niet alleen onze rechtspraktijk.

De auteur, Landgerichtsrat te Stuttgart, sluit eerst de onmiddellijke aanspraak van de werkgever uit, op grond van de van ons recht afwijkende bepaling uit het B.G.B. waardoor de aanspraakgerechtigden uit onrechtmatige daad beperkt worden tot de gekwetste.

Hij onderzoekt dan de mogelijkheid van een gedwongen of vrijwillige afstand van de vordering van het slachtoffer aan zijn werkgever.

Vooral beantwoordt hij de evenals bij ons zeer belangrijke twistvraag of het slachtoffer naast het vrijwillig voortbetaalde loon ook nog blijft beschikken over een vordering uit onrechtmatige daad tegen de aansprakelijke. Hij verdedigt met een deel der Duitse

doctrine, in overeenstemming met vroegere uitspraken van het Reichsgericht t.a. van verzekeringsuitkeringen, de samenvoeging of cumul met het voortbetaalde loon: die Bezüge werden nicht entrichtet wegen, sondern trotz des Unfalles (blz. 645).

Hij sluit vervolgens wegens ontstentenis van een tekst de wettelijke subrogatie uit. De geldigheid van de contractuele verplichting om de aanspraak als tegenprestatie van het zonder wettelijke verplichting voortbetaalde loon aan de private werkgever of openbaar bestuur af te staan, wordt door de auteur uitvoerig verdedigd.

Dergelijk beding is slechts ongeldig in zover het gaat over uitbetalingen die door de wet tevens aan de werkgever opgelegd, en tevens onafstaanbaar verklaard zijn. In verband met deze stelling worden enkele recente uitspraken besproken, waaronder vooral te vermelden zijn het belangrijke besluit van de Grosse Zivilsenat des Bundesgerichtshofs van 10 Dec. 1951 waarin dezelfde oplossing wordt gehuldigd, als niet strijdig met § 400 B.G.B., en het daarmee in overeenstemming geveld oordeel van het zelfde Hof dd. 17 April 1952 (B.G.H.Z., 5, 342).

9. MEIER-HAYOZ: *Berufung auf Irrtum beim Vergleich*. Schweizerische Juristenzeitung, 1953, Heft 8.

Wie het niet wist kan in deze bijdrage vernemen dat de dading in het Zwitsers recht door de wet niet geregeld is.

Er is hier een *bevuste* leemte. De auteur van de bijdrage is reeds ver buiten de grenzen van zijn land bekend voor zijn grondige studie over de taak van de rechter bij stilzwijgen van de wet (zie o.m. de uitvoerige boekbespreking in R. W. 1951-52, 1706).

In deze bijdrage onderzoekt hij thans nauwkeurig de wijze waarop de Zwitserse rechtspraak deze leemte aanvulde in verband met de hoofdvraag ter zake van dading, nl. de gevolgen van de dwaling. Uitvoerige aanhalingen van de Zwitserse beslissingen, vooral van het Bondsgerecht, zullen de vergelijkende leetuur van deze bijdrage zeer vergemakkelijken.

De auteur onderzoekt dan verder in welke mate de gevonden oplossingen gelijk zijn met of afwijkend van de wetgevingen waarin de dading uitdrukkelijk geregeld werd en bijzonder: vooreerst § 779 van het Duitse B.G.B. met het verwante artikel 872 van het Griekse B.W. van 1946, vervolgens met het Oostenrijkse A.B.G.B., § 1385, met de regeling in de Code Civil (art. 2052) en de Franse rechtsleer, en tenslotte ook met de Italiaanse Codice Civile van 1939, art. 1969.

Ten aanzien van de rechtsvergelijking is deze studie zeer leerrijk, vooreerst omdat zij aantoonst hoe het stilzwijgen van de wet aan de rechter toelaat een oplossing te vinden ingegeven door het reële gegeven en anderzijds, omdat zij wegens de documentatie en niet het minst de uitvoerige bibliographie, de verdere rechtsvergelijkende studie van het onderwerp vergemakkelijkt.

10. LESCOT P.: Noot onder Cass. Fr. 28 Oct. 1952. J.C.P. 1953, II, 7588.

De auteur van deze noot, Raadsheer in het Franse Hof van Verbreking, bespreekt een belangrijk arrest van dit Hof in verband met de verplichting van de trekker van een handelseffect, om de wisselborg te verwittigen van de wanbetaling van het effect op de vervaldag. Deze vraag wordt besproken in verband met het huidige Franse artikel 149 H.W., zoals het

gewijzigd werd door het decreet van 30 Oct. 1935, waardoor in Frankrijk ingevoerd werden de bepalingen van de eenvormige wissel- en checkwet, volgens de overeenkomst van Genève in 1930.

Belangrijk is de bespreking gewijd aan de uitsluiting door het Franse Cassatiehof gedaan t.a. van art. 2037 B.W. wanneer de trekker aan de betrokkene uitstel had verleend zonder de wisselborg ervan te verwittigen en wanneer de betrokkene inmiddels onvermogen was geworden.

Volgens de auteur van de noot zou het besproken arrest in Frankrijk niet altijd juist begrepen zijn, en hij ontleedt deze rechtspraak t.a. van oudere arresten.

11. NELL H. A.: *Das römisch-holländische Recht in Südafrika*, Juristenzeitung 1952, 97-100.

Er werd in een paar recente boekbesprekingen (R.W. 1952-53, 31; — Ann. Rg. Stw., dl XII (1952), blz. 252) gewezen op het belang en de boeiende aard van de studie van het Romeins-Hollandse recht. Deze vlot geschreven bijdrage herinnert eens te meer aan dit stuk van ons nationaal patrimonium dat ver van hier blijft leven.

Na een historische inleiding en een opsomming van de rechtsbronnen bespreekt de auteur, advocaat te Johannesburg, de inwerking van het Angelsaksisch recht, om te besluiten met een eerder pessimistisch perspectief: eines ist sicher: die Tage des römischen Rechts sind auch in Südafrika gezählt (blz. 100).

J. R.

BALIELEVEN

VLAAMSE CONFERENTIE BIJ DE BALIE TE ANTWERPEN

Voordracht van Prof. Dondeyne
over « Het Existentialisme »

Indien men aanvankelijk zou gemeend hebben dat het existentialisme slechts een roes was, die slechts tijdelijk de pseudo-philosophen zou bevangen, staat het nu vast dat men te doen heeft met een wijsgerige stroming welke met geweld is doorgedrongen en waarmee rekening dient gehouden.

Het existentialisme is een poging, net zoals de andere filosofische systemen, om tot de diepste grond van het zijn en de mens te dringen en in zover het een streving is om dat grootste doel te bereiken moeten wij het eerbiedigen. Ook voor hen die geen speciale wijsgerige scholing ontvingen is het haast een verplichting zich over de existentiële filosofie in te lichten.

De Vlaamse Conferentie had E.H. Dondeyne, professor aan de Hogeschool te Leuven, uitgenodigd om over dit onderwerp te handelen.

In zijn inleiding wees de spreker er op dat niet uit snobisme over het existentialistisch verschijnsel mag gesproken worden. De existentialisten stellen dezelfde problemen als alle andere filosofen maar uit een ander standpunt en onder nieuwe aspecten.

Op uitvoerige wijze ontleedde de spreker de verschillende kenmerken van de definitie welke hij van het existentialisme gaf. Hij onderzocht voornamelijk het begrip « existentie ». Heidegger, die geen vrede nam met de opvatting van Aristoteles, welke hij te vaag en te algemeen vond, meende dat het echte bestaan het « Dasein » is, d.i. een wezen dat altijd voor nieuwe

mogelijkheden wordt geplaatst in tegenstelling met «Seiendes» welke geen echt bestaan hebben.

De voordrachtgever wijdde eveneens uit over de andere grondbeginselen waarin de existentialisten overeenkomen; n.m. het bestaan van de vrijheid. Jaspers noemt de vrijheid het meest fundamenteel teken van de existentie; het angstgevoel, heel het leven en de leer van Kierkegaard is overschaduw door de angst; de doodsgedachte, een der geliefkoosde thema's der existentialisten alhoewel hun opvattingen hierover merklijk uiteenlopen.

De spreker stipte eveneens aan dat alle existentialisten de fenomenologische methode aanwenden waarvan Husserl de grondlegger was.

Tijdens de drukke bespreking welke volgde, werden aan de voordrachtgever menige vragen gesteld. De stafhouder Mr Victor in een klare en bevattelijke tussenkomst, onderzocht of de fenomenologische methode, waarvan de existentialisten zich bedienen, insgelijks aangewend wordt in de wijsbegeerte van het recht.

De voordracht van Prof. Dondeyne vond bij de talrijk opgekomen confraters veel bijval.

MEDEDELINGEN

INTERNATIONAAL LAW ASSOCIATION

Vergadering te Antwerpen op 6 Juni

Op Zaterdag 6 Juni te 11 u. 's morgens en 's namiddags te 14.30 u. zal de Belgische Sectie van de International Law Association, samen met de Nederlandse Sectie en de Nederlandsse Vereniging voor Internationaal Recht, een conferentie houden te Antwerpen in de zaal van de Provincieraad.

De bespreking zal dragen op «Het Ontwerp van Grondwet der Europese gemeenschap».

Voor alle inlichtingen zich wenden tot Mr Ch. Boelens, Oud-Stafhouder.

DE JAARLIJKSE BEDEVAART NAAR ST IVO TE TREGUIER

Op 18 en 19 Mei jl. ging de jaarlijkse bedevaart naar St Ivo te Tréguier door. Dit jaar kende zij een bijzondere luister, wijl de 700e verjaardag van de grote Heilige gevierd werd.

Van heinde en ver, van uit alle streken van Frankrijk en van ver over de grenzen waren confraters opgekomen.

De Balie van Parijs had haar toekomstige en reeds aangeduide Stafhouder, Mr Marcel Herault, afgevaardigd en de Association des avocats de France haar ondervoorzitter, Mr Rémond, terwijl de balies te Rennes en te St Brieux natuurlijk zeer sterk vertegenwoordigd waren en onder de leiding stonden van hun respectieve Stafhouders, Mr Chapelet en Mr Poupart. Onder de andere aanwezigen werden o.a. opgemerkt de Stafhouder van Cherbourg, de oud-Stafhouder van Brest, Mr Alexandre Massonet, schrijver van een zeer merkwaardig werk over St Ivo.

Onder de vreemde balies waren de Nederlandse het talrijkst vertegenwoordigd, inzonderheid de Balie te Den Haag door Mr V. Rijckevorsel en door Mr Van den Biesen; de Balie te Breda door Mr De Vort, Molkenboer en Van de Moortele. Van de Duitse balies was de Stafhouder van Saarbrücken, en van die van Zwitserland Mr Kraft, der balie te Lausanne,

aanwezig. Portugal was vertegenwoordigd door zijn Stafhouder, Mr Adelino Da Palma Carlo, professor aan de Rechtsfaculteit te Lissabon. Uit ons land waren vier balies vertegenwoordigd, die te Brussel door oud-Stafhouder Mr Thomas Braun, die te Luik door Mr Malarm, die te Mons door Mr Couesson en die te Antwerpen door ondergetekende, afgevaardigd door Stafhouder Mr Victor.

De Katholieke Universiteit te Leuven was vertegenwoordigd door haar vice-voorzitter, Mgr Litt.

Talrijke magistraten in de rechtbanken van eerste aanleg en in de hoven van beroep, zo van de zetelende als van de staande magistratuur, waren eveneens aanwezig.

De regering was vertegenwoordigd door een harer ondersecretarissen, dhr Cornu, Minister van Schone Kunsten, en de prefect van het Departement Côtes du Nord, door de sousprefect dhr Dubois. Onder de aanwezige geestelijke overheden behoren aangestipt te worden Z. Em. Kardinaal Liénart, bisschop van Rijsel; Z. Em. Kardinaal Rocques, aartsbisschop van Rennes; verder de bisschoppen van St Brieux, Angers, Chartres, Laval, Nantes, Orléans, Quimper, Vannes, talrijke Bretoense abten.

De feestelijkheden werden ingezet 's Maandags, 18 Mei, te 22 uur, met de opvoering van het mysterie spel uit de XIIe eeuw «Le jeu d'Adam», in het XVe eeuwse kloosterpand op een verhoog tegen een der muren van de Kathedraal zelf aangebracht, juist onder een der schoonste gebrande glasramen ervan.

Gedurende twee uren wisten de spelers, onder leiding van Mr Bertrand, der balie te Rennes, hun talrijke toehoorders te boeien door hun spel.

Hoewel het spel zo oud is als de wereld, werd de aandacht der toehoorders gespannen gehouden van het begin tot het einde toe. De kathedraal zelf werd in de uitvoering betrokken. Het stuk, hoewel in heden-daags Frans opgesteld, behoudt niettemin veel van zijn oorspronkelijke frisheid en eenvoud.

Hier kan ik niet weerstaan aan de bekoring een paar regels over te schrijven, welke de schrijver in de mond van de duivel legt, op het ogenblik waarop de bekoring van Eva aanvangt :

Tu es faiblette et tendre chose
Tu es plus fraiche que n'est rose
Tu es plus blanche que cristal.

Tegen middernacht eindigde de opvoering. Daarop begaf Z. Em. Kardinaal Rocques, gevolgd door al de advocaten, zich naar de kathedraal om er de middernachtmis op te dragen.

De intocht in de kathedraal was indrukwekkend. De kathedraal werd enkel verlicht door de toortsen der fakkeldragers en de brandende kaarsen der in-tredende advocaten en magistraten. Het geheel bood een toverachtige aanblik.

De gezangen waren uiterst verzorgd door de Manécanterie van de kathedraal van St Brieux, onder de leiding van de Eerw. Heer Le Coat. Werken van J. S. Bach, Palestrina, Vittoria en Roland de Lassus werden uitgevoerd en om te eindigen het vierstemmig «Nnan neus ket e Breiz» — «dat er in Bretagne geen enkele heilige is zo groot als St Ivo».

On één uur waren de plechtigheden van de eerste dag geëindigd.

's Anderendaags te 9 uur werden de deelnemers ontvangen in het «Hôtel de Ville» door het gemeentebestuur onder leiding van de Maire, dhr Calvez en diens adjoints.

Het welkomwoord werd uitgesproken door voornoemde Maire, terwijl in naam van de genodigden

bedankt werd door Mr Rémond, Minister Cornu en Z. Em. Kardinaal Liénart.

Onmiddellijk na deze ontvangst werd in de kathedraal pontificaal de H. Mis opgedragen door Z. Em. Kardinaal Liénart, die daarna met de aanwezige bisschoppen en abten in de « Grand Pardon » zal opstappen.

Een pardon is een soort processie. De schedel van St Ivo, in een gouden schrijn geborgen, wordt in de « Grand Pardon van St Ives » gedragen door twee geestelijken, terwijl vier advocaten de koorden houden. De « Grand Pardon » gaat naar Minihiy, tussen een dubbele haag van verschillende rijen toegestroomde gelovigen.

Halverwege wordt de Grand Pardon van Tréguier begroet door de pardon, vertrokken van uit Minihiy, eigenlijke geboorteplaats van St Ivo. Op het grondgebied van deze gemeente is het Manoir Ker Martin gelegen, hetwelk zeven honderd jaar geleden toebehoorde aan de kleine adellijke familie van Yves Haelori.

De begroeting is indrukwekkend. De vaandels, in beide pardons gedragen, buigen diep en daarna vermengen zich de beide pardons om te zamen naar Minihiy op te trekken. Aldaar wordt het schrijn met de schedel van St Ivo op het altaar gezet.

Na het zingen van enkele gezangen wordt de terugtocht, maar langs een andere weg, aangevangen. Op een zekere plaats verlaat de pardon van Minihiy de Grand Pardon van Tréguier, met hetzelfde ceremonie: vlaggen buigen en groeten.

Het is tegen half twee wanneer de Grand Pardon de Kathedraal van Tréguier bereikt. De afgelegde weg bedraagt ongeveer 8 km., door een heerlijk Bretoens landschap, wat aan deze godsdienstige manifestatie ook een toeristisch karakter verstrekt.

De godsdienstige plechtigheden worden dan even onderbroken voor het feestmaal, hetwelk in een grote zaal ingericht werd. Overvloedige en vooral fijne gerechten worden opgediend en de beste wijnen worden geschonken. Fijne tafelspeechen worden gehouden, o.a. door Z. Em. Mgr Coupel, bisschop van St Brieux en Tréguier; Mr Chaplet, stafhouder van de Balie te Rennes; Mr Thomas Braun, oud-stafhouder van de Balie te Brussel; Mr Herault, toekomstig stafhouder van de Balie te Parijs, en ten slotte door Z. Em. Kardinaal Liénart.

De stemming is zo gemoedelijk en vriendschappelijk dat het feestmaal langer duurt dan voorzien is en de vespers met vertraging een aanvang moeten nemen.

Tijdens deze wordt de lofrede van St Ivo gehouden door Mgr Chappouille, bisschop van Angers, die van de gelegenheid gebruik maakt om te wijzen op de verplichting om katholieke verdedigers van het Recht te zijn. Zijn Excellentie aarzelt niet de misbruiken en het onrecht van onze huidige maatschappij aan te klagen, te wijzen op de strijdigheid met de eisen van de rechtvaardigheid, van de al te gemakkelijk uitgevoerde aanhoudingen, de al te lang durende voorlopige hechtenissen. Hij breekt ook de staf over de thans maar al te vaak aangewende technische politiemethodes, die voor doel hebben bekentenissen af te dwingen. Verder verklaart hij niet te kunnen aanvaarden, dat mensen, terwille van hun politieke activiteit welke regeringen hindert of door hen als gevaarlijk zijnde geacht worden, deswege eenvoudig worden aangehouden.

Hij besluit met erop te wijzen dat de Gerechtigheid een begrip is, welke noch ras, noch grenzen kent.

Hiermede, met de vespers en de lofrede van St Ivo, eindigden de plechtigheden van Tréguier.

Zij die het voorrecht en het genoeg hadden aan de plechtigheden te Tréguier deel te nemen, zullen er immer een blijvende en onuitwisbare herinnering van bewaren.

E. O.

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeente Gids - n° 49.

Robert D. De Man : De Gemeentebesturen en de strijd tegen de werkloosheid.

Tijdschrift voor Notarissen - n° 4.

C. Keyzer : Fiscale prijsbewimpeling. — Wantoestanden waartoe zij aanleiding geeft. — Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad - afl. 21.

Prof. Mr J. M. van Bemmelen : Tijd van Oorlog (I). — Mr G. J. van Brakel : Optreden in rechte van een gehuwde vrouw als eiseres. — Mr H. J. Marinus Gerlings : Raadkamer - Terechting.

Advocatenblad - n° 5.

Prof. Mr R. P. Cleveringa : De collectieve dagvaarding. — Mr J. Rimmelink : Onbevoegde uitoefening van het beroep van advocaat. — Mr E. Tekenbroek : Lekkages. — Mr J. H. Willems : Het instellen van hoger beroep door de raadsman. — Mr L. J. de Haan : Efficiency.

Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie - n° 4296

Dr E. D. Hirsch Ballin : De herziening der auteurswet (II). — Dr A. R. De Bruin : Het nieuwe B. W. Handhaving der lex hac edictali? — Prof. Mr G. de Grooth : Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Verbintenissenrecht 1952 (II).

Arbitrale Rechtspraak - n° 389.

Scheidsgerecht voor de Voedselvoorziening.

Journal des Tribunaux - n° 3982.

La pension pour les indépendants, de M. Tienrien. — Jurisprudence.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer - n° 35.

Jean Sohier : Les juridictions européennes du Congo et le droit coutumier. — P. Orban : Prévoyance sociale au Congo. — Jurisprudence.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités - n° 3.

André-Albert Gillieaux : De la nature des accotements de plein pied.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD